

המציפה

עתו שבועי

כר עניני דחיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על המצפה עם ההוספה הספרותית החדשית רמת המצפה:

כאוסטריא-אונגריא:
לשנה 7 כתרם
לחצי שנה 3.50
לרבע 1.75

באשכנז:
לשנה 8 כתרם
ביתר הוצאות:
לשנה 9 כתרם — 9.50 פראנק.

על המצפה בלי ההוספה הספרותית אין לחתום.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מדעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח

ברכת מו"ט חצי הכתר. כראש גליון שנ כתרם.

גליון בודד 12 הלר.

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כי אם גם שם מקומו הקודם.

קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918 האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה

„HAMICPE“

ul. Sw. Sebastyana 32. Kraków.
(בחוץ לארץ להוסיף: Oesterreich)

Kraków, 15 Kwietnia 1908.

גליון טז—יז.

הראקא, י"ד ניסן פ' אחרי הרס"ח.

הג הפסחה

עם הג הפסחה הונג עמנו גם את הג-אביבו. יחד את התחדשות הטבע והתקשמותו בלויית נעם צלצלי-זמירות הצפרים, המבשרות את בא האביב — התחילה מרוצת-הייו ההיסתורית של עמנו. השמש יצא על הארץ בלבוש ארגמן מבריק ומקסים, ועצי השרה מחאו כף — ועמנו יצא ממצרים, סמל הבערות והשפלות והעבדות.

יציאת מצרים היתה הצעד הראשון והכי-נכבד על דרך הזפתחות עמנו, להתנשאותו ההדרגתית מתהום הבערות והעבדות לרום שמים של היים הפשיים, מפרכסים ותוססים, מלאים-און ורעננות כהרות. יציאת מצרים היא נקודת-המוצא לאותו הנחל הקטן, שבתחלתו התנגלל כמנוחה ומעט מעט הסתער, השתוככ בהמולת-קצף על אכני-הנפק, שהתיצבו לשטן על דרכו, ובסוף נתן גון וצביון מיוחד ליום-ההיסתוריא.

יציאת מצרים היא הטבעת הראשונה של אותה השלשלת ההיסתורית הארוכה של עמנו, שהשפעתה הכבירה נכרת במהלך התפתחותו של המין האנושי והמקפת כחוט השני את כל ההיס-תוריא כלה.

והג הפסחה היא גם הג-החרות. מיציאת מצרים והלאה התחילה החרות להיות כוכב-חיוה של אומתנו. מאז שאף בלי-הרף אל ארץ, בה יוכל להתקיים, לחיות היים עצמיים, חפשיים לפי רוחו הוא. וברעם וברעש יצא על דרך-הייו והתנכר על

כל המכשולים והמעצורים והכריע ביד חזקה כל מתקוממיו. ומאז חי הנהו! ועל-כן יש להג-הפסחה ערך היסטורי יותר השוכ מאשר לכל ההגים. הוא מזכירנו ומשנן לנו באלפי לשונות, כי החרות צריכה להיות מנמת-פנינו. עם הג-הפסחה הולכים ונעורים בקרבנו רגשות נעלים, אותם הזכרונות הנעימים, אותן הנכורות הנפלאות של עמנו, המלהיכים לבנו לנדולות ומחכים את עמנו עלינו במדה שאין למעלה הימנה. „למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים“, הזהירה התורה אותנו יותר מאצל כל ההגים. בזה קבל הג הפסחה ערך כביר מכל הזמנים. כי מהזכרונות היקרים והנעימים האלה ישאף עמנו בימי עניו כה-היים בלתי פוסק, להתנכר ולהתחזק, ובימי משושו יהיו לו. למקור של תענוג נעלה ומרומם, אשר לא יזכרו מימיו גם חז"ל הבינו את ההשפעה הכבירה של ההג הזה והזהירו והורו והזהירו על ספור יציאת מצרים. „אפילו כלנו חכמים וכו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכל המרבה לספר — הרי זה משובח.“ גם בימיהם היו ימים רעים מאד לישראל, ימי מהומה ומכוכה מבית ומחוץ; ועל-כן מצאו חז"ל כדבר בעתו, להנדיל ולרומם מעלת ההג הזה, כי אין כמוהו מעורר ומלהיב לנדולות ולחרות. ומטעם זה צונו גם על התינוקות, שלא ישנו בשעת ההגדה, למען ישתתפו גם הם בהגנת ההג הזה ויקבלו ממנו השפעה לכל ימי חייהם. הג הפסחה יהיה רשום על לוח לבות הצעירים, מהותיהם הנוחים לקלוט יהיו מלאים זכרונותינו הנעימים כל כך, המרוממים נפש.

ספור התקומה הראשונה של עם שואף לתחיה ולחרות עלול לעשותם ליהודים גבורים אוהבי עמם ומהזיקים במעוזו. שורה עמי! מעשה-בראשית מתהדשים, השמש יצאה בלבוש ארגמן מרהיב ומלכב, כאז כימי צאתך מארץ העבדות, וקרנים מידה על כל הארץ, הקמה לתחיה, חיים מפרכסים, מתפרצים מחיק הטבע. בכל מקום שאתה פונה, רק זהב וזהר. העצים מוהאים כף וצמחי השרה מפתים עליהם והצפרים מנעימות לשיר שיר אביבו! אביבו! אביבו! ומתי יפרח אביבך, הג עמי!?!... פ. ה.

ענינים מדינים

עבודת הפרלמנט. צירי העס כבית הנאמנים שבו אל כתייהם, להג את הג האביב ומאומה לא הביאו אל נחריהם, מלבד קציבה מספר הזקוקים לצבא. הצעות אין מספר לתקין המדינות מחכות להעשות לחוק ואין פנאי לדון בהם, כי האשכנזים והמשכים מכלים את העת כריב הלשונות ובבקרת מעשי הממשלה, שאין ביכלתה לצאת ירי שניהם לעולם. ארבעה חדשים מפל ועד התקציב בקביעת הקציב הממשלה לשנה הזאת ועדיין לא נגמר, כי גם בוועד האריבו האשכנזים והמשכים בררשות, להבעים את הממשלה. וכן נשארה הממלכה אחורניה בכל דבר, הבל ישן נושן, אין תקון חדש, אין שוב חוק נעשה והדבר הנחוץ לקיום הממלכה כנכחה הממשלה להכניס

והלידה הנה ואשרו לא יוכלו מקד למחת. כל מלאכה-הבילה כל שרי-שחת...

אליהו הנביא או חליפת שמלות.

(פנטמיה)

מאת צבי הירש געכבערג, לונדון.

בעורני נער קטן נכספתי מאד לדעת את אליהו הנביא, אשר על אדותיו שמעתי הרבה ושמו נשא כפי כל הפעם הראשונה, אשר נודע לו אליהו הנביא בשם, היתה כליל הג הפסח. אבי היה יושב נשען על צד שמאלו על ערש יצועו כמלך, לערוך את „הסדר“ בחקת הפסח. אנכי נער קטן, בן יקיר לו, כבן סדך ישבתי לימינו על הכרים הרבים, והייתי מוכן ומזומן לשאול את „ארבע השאלות“ ולשתות את „ארבע הכוסות“ כמשפט.

בין הכוסות היפות העומדות על השלחן הערוך, משכה את עיני עליה כוס אחת גבוהה מכל הכוסות, גביע נחמד ויפה, אך ריק, אין בו יין, ואין איש מאנשי הבית המסובים שותה בו, כאלו הועמד על השלחן רק לנוי, ולא להשתמש בו.

אחרי אכול ואחרי שתיה מלא אבי את הכוס

ליל-שמורים.

לאט נוטה היום, אהה ליל-הסדר, ואור יקרות משתפך בפנות כל החקר.

ודולמים אלפי נרות פיריעת השמים, ורומזים פוכבי פו אליך קעינים...

והולך ומתפשט בלבך פנימה

זרם ישך נגוהות, קרן משמיר-רומה.

והלום ישן מתעורר, מלא קסם נעלה.

ופורש בגמיו חלקנות עד גפי אותו הלידה.

ומרחף סביב שלהנה כפפר רבי-צבעים,

ומרעיד בקרב לבך מיתריו הנחפאים.

ופורט באצבע-זהב הרש על הנימים,

שירך עתקת-זמים, מלאה עוז עלומים.

ונבלים אט תקולות פגליו-הר צפים,

ומצלצלים באזניה כסוד שית-שרפים.

ונפשך ישפנת-געגעים, למרחק עוף מנבחה.

עד פאתי מנחה, אך ארץ יפהפיה.

הגדולה יין, ויצו לאחד המסובים לפתוח את הדלת. — אבי! שאלתי כחמדה נמרצה לדעת — כוס זאת למי היא נכונה? ולמה הדלת נפתחה? מי זה יבא?

— כוס אליהו הנביא היא, בני! — ענינו אבי בתמימות — לפניו, צויתי לפתוח את הדלת, אליהו הנביא יבא אלינו, ולמענו כוסו נכונה!

— אליהו הנביא? מה זה נביא? ומה מעשהו? מעוררי לא שמעתי את שמעו!

— איש כמונו היה לפניו, ואחר עלה בסערה השמימה ויהי למלאך אלקים, וכלילי פסח הוא יורד משמים ארצה, ובא יבא אל כל בתי ישראל, ולמען הארח היקר והנכבד הזה הם מכינים כוס יין, והוא נקראה „כוס אליהו הנביא“.

ואי? — הדלת נפתח ואין איש, גם אין מלאך בא הביתה? והכוס מלאה, לא תגע בה יד לשתות?

— כמפלא ממך אל תדרוש, בני, כך מקובלני מאבי, מסרת היא בידינו ואין להרהר אחריה.

אליהו הנביא יבא אלינו, והוא רואה ואינו נראה! את המסרת הישנה הזאת קבלתי מאבי בשתיקה, ובאמונה שלמה אני מאמין בה. אבי פתח את המאמר: „שפוך חמתך“, ויקרא עד המו. אחר נסגרה הדלת ואבי ספר הלאה את יציאת מצרים כמשפט.

מסורת אבי, מורשה אבותיו, קדושה היתה לי;

בתור „הצעה נחוצה“. למען לא יתעכב גם הוא וכל מכוונות הממלכה העמורה. עצה אחת ישנה להקן את הפרלמנט ממחלת הלשוניות: להכניס בו חוק-לשוניות, שיקבע גבולות במדינת כיהם, לכען ידעו כל הפקידים מהי ואיפה להשתמש בלשון זו או זו. אבל לזה נחון בהחלה פשר בין שני העמים ואין דבר קשה מזה, כי אין אחד רוצה לותר משלו אפילו כמלוא ניכא. וכן אין ל"ע" גם הקוה להטבת המצב באוסטריא.

הריגת הגראף פוטוצקי. אופן הפוליטיקה ברוסיה ובארצות הרומנים נבנם זה עתה לגליציא. עד כה לא נעשה בימינו רצח פוליטי באוסטריא. מחלה מתדככת עברה הפוליטיקה של דם לארץ הזאת מן החוץ ופגוע פגעה באיש, שבאמת לא היה חיב מיתה. הגראף פוטוצקי לא היה לוחץ עריץ במובן הרוסי, הוא היה פולני לאומי ואציל וזא מן הנרועים, ואות על זה, כי הרי היה רצוי גם למפלגות הדמוקרטיות של הפולנים. בתור אדם היה מאצילי הרוח, טוב ומטיב ומקבל כל אדם בסבר פנים יפות; בתור פקיד רם היה עושה חובתו כאמונה ודואג. לפי מושגיו, לכד יושבי הארץ; בתור פולני היה בן נאמן לעמו ועובד לארץ מולדתו ככל לבנו וככל נפשו. נציב פולני טוב מזה נודאי לא יהיה לגליציא, והרותנים יודעים היטב, כי לא הרווחו מאומה בשפיכת דמו וע"כ הם מעבירים קול, כי הרוצח, היה משנע בשעת מעשה, אופן מודרני לחפות על עושה רע. אכזר הרוצח הצעיר בעצמו מכהישם, הוא אומר, כי רצה לנקום לחץ כל הנלחצים בארץ הזאת. הרוצח הוא בן עמו הרוסי, העלול עתה לכל מעשי יאושולכל נבלה ושערוריה בשביל הכרתו הפוליטית, אף שבאוסטריא אין צורך כלל לאלה, כי ישנם אופנים אחרים, שעל ידיהם יוכל כל אדם להראות בעסו והתמרמרותו בונים. יש פרלמנט חפשי, יש עתונים חפשיים, יש קיסר מושל בתבונה ושוטע תלונת כל נענה ועלוב. לרצח אכזרי אין מקום פה. זהו פרי מסירת כל דבר צבורי בידי נערים, שהם מבינים כל דבר יותר מהזקנים מהם. אבל לנערים אין נסיונות, אין כשרון לשפול כל צדדי האפשרות זה בנגד זה ואין יכלת לראות את הנולד. נערים ישפמו ככל דבר רק ע"פ רגש בן רגע בלי השכל. — הרוצח מירוסלב סימשינסקי הוא נער בן עשרים שנה, אביו היה כמר רותני וגם הוא הכין עצמו למשרה הזאת. לעמו לא המיב מאומה בזאת, אדרבה קללה הכיא עליהם ולא ברכה, כי בזה יאכרו גם את החכה הטבעית, שימצא כל נלחץ בידי לוחצים. אמנם יש סבה לרותנים להתמרמרות, אבל היא צריכה להיות ערוכה רק לנגד הקנאים הפולנים, שבין הפקידים הנמוכים פוטוצקי לא היה קנאי כלל.

על המצפה.

היהודים בצבא אוסטריא.

דברי צירנו ד"ר שמראוכר בפרסומט.

בימים שנחוג בהם את צאת אבותינו לחרות מתחת ידי אדונים זרים בודאי נכון לזכור את אחינו הסובלים עדיין תחת ידי אדונים קשים לא פחות מאשר סבלו אבותינו ולהזכיר למובה את אחינו הציר היהודי ד"ר שמראוכר, הרב את ריב הנגשים והנענים ודורש משפטם.

כיום ז' לח"ו עמד בכית הנאמנים על סדר היום חוק כקיעות המספר של הלוקחים לצבא בשנה הזאת וד"ר שמראוכר נבחר לראש המדברים נגד החוק. אחר שמתח בקרת קשה על סדרי הצבא וכיחוד על סדרי המשפט בצבא הנושנים, המתנגדים למושג הישר והצדק של זמננו ולסדרי המשפט של האזרחים, עבר אל מצב היהודים בצבא וענוייהם וצערם בתור היהודים.

על אדות ענוי איש צבא, אמר שמראוכר, שכל עונו הוא, כי הוא במקרה יהודי, הודיעה ה"ארכיביטר ציי-טינג" ביום א' אוגוסט פרמים, אשר ירעידו לב איש בעל רגש המקרה קרה בגדוד העשירי של חיל הרכב העומד בפרמיסלא בשעה המנכר אצל גרודק, הקנוניר שמואל הענער נקרא אל הקפיטן וואלושק, להצטרף על חטא קל וענשהו בחמשה ימים מאסר קשה ולקשרו בשפנגן, אף שהענש הזה כבר נאסר בצבא. מה יאמרו על זה המניסמרים, שהודיעו בגלוי, כי כמל הענש הזה? אבל פקיד צבא בעיר קטנה בגליציא אינו צריך לשים לב לפקודת הסמללה. הענש הזה נקל היה בעיני הלייטננט, ע"כ קרא לאיש הצבא וגדפהו וגער בו וענשהו מדעתו, לקשרו בעמוד לשתי שעות. גם הענש הזה כבר כמל. הדבר נעשה מיד: שמואל הענער נתלה על עמוד ורגליו לא הגיעו לארץ. האמלל התעלף פעמים אחרות והורידוהו, להושיבו לתחיה ותלוהו שוב, בן תלה שתי שעות וכ"ה מינוטים, עד שפרץ דמו מפיו שחרר אותו מידי מעניו. אח"כ התעלף עוד פעמים אחרות וחום הקדחת תקפהו. וככ"ז לא שמו אליו לב עד שבאה אמו ולקול יללותיה נשלח בנה אל בית החולים. מה היה סוף האמלל ההוא לא שמעתי.

ומה יתרגז העם כשמעו מקרים כאלה בצבא! היש להתפלא אם אין חפץ לעבוד בצבא? התנהגות כמה פקידים עם אנשיהם הוא ככלל בודון ובעריצות, ועם יהודים יתנהגו כאכזריות. כמה צער, ולול, גרוף, הכנעה ובוז על היהודי לסבול לפעמים בצבא לא יוכל אדם להאר לו, אם לא יראה בעיניו. ואין לעבוד על

זה בהנועת כתפים לאמר: הלא „רק“ יהודי הוא. הוא אדם העובד בצבא, המקריש אבריו הזקופים, כחו וחיוו בשביל הכלל, בשביל כל האזרחים. גם היהודי שייך לעם התובע זכויותיו והשהה ככל לכל העמים. על מקרה איש הצבא היהודי מיכל הירשקוביץ, שענהו הקפרל כאלניט בלי כל עון שעות אחדות ואחרי כן הרגהו בודון, הודה המניסטר לצבא, כי אמנם נעשתה התועבה וכל הצבא מתרגז על הרשעה כמו העם והמניסטר הכטיח ביום י"א דצמבר, כי יטהר את גמר הדין ויודיע בפרלמנט את תוצאות הדבר. הגנו עומדים עתה בחדש אפריל ועדיין לא שמענו מה נעשה להרוצח ואם עמד לדון.

איני יודע מה יועילו הפקודות והסדרים בצבא, אם תחת המשמעת המחלטה לא ישימו הפקידים לב כלל אל פקודות הגבוהים מהם.

הדובר הזכיר עוד כמה מקרים של ענוי אנשי צבא חנם וררש תקונים נמרצים בזה. צרות אנשי הצבא גורמות, שרבים מהם יקוצו בחייהם וישלחו יד בנפשם. ע"פ רשימות סטטיסטיות של הנהגת הצבא אנו רואים, כי ענשי הפקידים על ענוי אנשי צבא מתרבים משנה לשנה, אבל רק מעט מזער מצרות אנשי הצבא מתגלים, כי ע"פ רוב יפחדו הנענים לקבול על צרותיהם, פן יוספו לענותם. זכות הקבילה לפני הפקידים הגבוהים צריכה תקון עד שלא יפחדו עוד להתאונן.

על דבר שמירת הדת בצבא כתוב בסעיף ל"ח של סדרי הצבא — וכטרמני, שהמניסטר רוצה שיתקומו כל הסדרים — „צריכים לתת אפשרות לכל אנשי הצבא מכל הדתות, להשתתף בעבודת אלקים ע"פ דתם וכיחוד בימים הקדושים להם. אם אפשר יש לשלוח את כל אנשי הצבא למצער פעם אחת בחדש איש איש אל בית תפלתו“. ובסעיף ב' של סדרי הצבא כתוב: „יראה אלקים היא יסוד לחיי המוסר ותעורר למלוא החובה כאמונה“. אפשר איפא לחשוב, שפקידי הצבא, שהם, עכ"פ למראית עין, יראי שמים, יתאמצו לקים את החוק הזה. אבל גם זה לא כנוגע ליהודים. היהודי העובד בצבא לא יוכל ללכת להתפלל אל ביהכ"נ רק לעתים רחוקות או לא כלום. בעד אנשי הצבא בעלי דת מחמור, שמספרם פחות הרבה מזה של היהודים, יראנו הפקידים כישר ויצדק. להם יבינו אף מאכלים כשרים ע"פ דתם, גם בתי תפלה מיוחדים ומקואות לטבול ימציאו להם. ככל יום ו' יוכלו אלה להתפלל שתי שעות בכיה תפלתם. בימי חגיהם ותעניותיהם יוכלו להתפלל המיד בשעות הקבועות. מאז עכרו גדודי בוסניא לווין נתמנה לחיל המחמדים פה כהן (אימאם) וכית תפלה מיוחד

מצאוהו, היתכן, כי אביו, אשר לא נביא הוא ולא בן נביא הוא, יפגוש את אליהו בדרך? את המחשבה הזאת זמיתי וכל עברה פי, כי פקודה אני: „במופלא על מנך אל הדרוש“ חזקה עלי. אבל המחשבה ככרה על לבי ככבד אכן ולא יבולתי להזוהר מלהרהר בה; אבל מיד נחמתי, חששתי פן אחלל בהרהורי את האמונה הקדושה הזאת, הקדושה לשעתי וקדושה לעתיד לבוא: „הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא, כדבר ה' צבאות אל מלאכי.

לא ארכה לי העת, אשר למדתי מקרא, עוד לא הייתי „בן עשר למשנה“ ולא „בן חמש עשרה לגמרא“, עוד לא הגעתי לפרק, אשר נכלו ראשונים ללמודים; אבל — עמא פזיזא עמנו, מפוז ומברבר, מדלג ומקפץ. פתע פתאם הוא פוסע פשע וצועד צעד הלאה. כמו קפצה לי הארץ תחת, והנה, בים התלמוד אנכי שח, החילותי ללמוד גמרא למול טוב!

כבית הספר פנעתי עברים נצים, דין ודברים ביניהם. ראובן נושה בשמעון, והוא כופר, ובא במשפט עמו, ואין לו עדים. הרניים אינם יודעים הצדק עם מי, והסמוך הסמוך כל ב"ס פ"ק" למי הוא. והנה, — פתאם פנעתי את „אליהו הנביא“, הוא יוציא לאור משפט! אמנם בן, פנעתי את אליהו, אבל לא נצב בעדת אל בקימתו ובכניונו, כי אם על הרף. פתגם הגמרא על הממון המוטל בספק: „יהא מונח עד

תרוש! חזקה עלי ופקודתו שמרה רוחי. אולם אולי תות השם הנכבד והנורא הזה, אשר יצא מפורש מפי אבי ואמי, היו פורחות באויר נכח עיני המיד, וקול שפתותיהם צלצל כאזני בכל עת, ואת בעל השם אליהו הנביא לא ראיתי!

גדלתי, הלכתי אל בית הספר, החילותי ללמוד ראשית למודים, עליתי במעלות ממדרגה למדרגה, עד שקראתי בספר מלכים תולדות אליהו הנביא איש האלקים וספורי הפלאות של איש המופת הזה, את דרכו בקדש ומשפטו את חניכיו בני הנביאים, אשר תורה בקשו מפיהו. קראתי, כי במצאו את אלישע, אשר יצק מים על ידו, ויעבור מעליו, וישלך אדרתו אליו. קראתי, כי אליהו ואלישע הולכים הלך ורבר, והנה רכב אש יסופי אש ויפירידי בין שניהם, ויעל אליהו במערה השמים, ואלישע רואה, והוא מצעק:

„אביו! אביו! רבכ ישראל ופרשיו!“ ולא ראהו עוד... וירם את „אדרת אליהו“, אשר נפלה מעליו... ויראו בני הנביאים ויאמרו: נחה רוח אליהו על אלישע, ויאמרו אליו: ילכו אנשים בני חיל ויבקשו את אליהו, ויאמר אלישע: לא תשלחו, ויפצרו בו עד בוש, ויאמר: שלחו, ויבקשו, ולא מצאוהו.

ההגיון במקרא התגנב אל מחי ויעל במחשבת לפני לשאול אם אחרי הפרד אליהו מעם אלישע חניכו, לא ראהו עוד, ובני הנביאים הלכו לבקשו ולא

אולם התאויתי לדעת, אם גם רעי, הילדים אשר בגילי, יודעים גם הם את המסרת הזאת מאבותיהם. כל הלילה הייתי מהרהר בזה ובבקר שאלתי את רעי על אדות הדבר הזה ואיכח לדעת, כי גם הם יודעים את ההגדה הנפלאה הזאת מאבותיהם, ואשמח ואמר בלבבי: מי יתן ויבא יום, וראיתי את אליהו הנביא פנים אל פנים.

מליל ראשון של פסח, אשר בו נודע לי בפעם הראשונה שם אליהו הנביא זכור לטוב, מאז נשאר כמו חרות על לוח לבי, ואשוהו לננדי המיד.

פעם אחת, כצאת אביו לדרך לרגל מסחרו ואני ואמי הלכנו לשלחו, אז שמעתי, כי אמי מדברת בלחש. בחמדה הטיתי את אזני לשמוע, ואקשיב קשב, כי כאשר הרחיקה העגלה כמלוא עיני, נשאה אמי עיניה למרום ותאמר: אליהו הנביא יפגשך!

אז עלה כלבי לשאול את פי אמי: היאומן כי יפגוש אליהו הנביא את אביו בדרך? הלא גם כליל חג הפסח אמר אביו, כי אליהו הנביא יבא אלינו הביתה, הרלת נפתחה, ולא כא? אך פתאם נזכרתי תשובת אביו ופקודתו על שאלתי זאת „במופלא מנך אל הדרוש!“ ואשים מחסום למו פי ואחריש.

עברו שלשת ימים ואביו שב מדרכו הביתה, ולא הרהבתי בנפשי עזו לשאול את פיו, אם פגע באליהו הנביא? כי מצות אביו „במופלא מנך אל

הוקצע להם ורק בשר בשר יאכלו. ומדוע אין רואנים לצרבי הדת של היהודים בצבא? הרבה יותר מעשרים אלף יהודים נאמנים לדתם עובדים בצבא ויש להם זכות להבוע, שלא יצטרכו לחלל קרשיהם בעברם בשביל שלום הממלכה. בסעיף ל' של סדרי הצבא כתוב מפורש, כי בהכנת פתג הצבא יש להזהר, שלא יתגאלו אנשי הצבא במאבלים אסורים ע"פ הדת. ואם קשה להזהר בזה יש לשלם לאלה בסף בעד מזונותיהם. אני דורש מאת המניסמר לצבא לא יותר מאשר לקים את החוק הזה וגם את יתר החקים, שאין הנהגת הצבא נזהרה בהם. אין אנו רוצים לסכול את הכוזבות והזולות, שרוצים להשפילנו בהם.

ע"פ החוק יש למנות בצבא כהנים לכל בעלי הדתות השונות ואמנם לכל בנסיה דתית ישנם כהנים בצבא, רק לא ליהודים. יש אומרים, שאין ליהודים חפץ לעבוד בצבא. אבל הלא מגרשים אותם מן הצבא. אין ממנים מהם פקידים, רופאים ושופטים. אם ירבו יהודים לבא אל הצבא, יאמרו, כי ישמפו את כל הצבא ואם ימעטו יאמרו כי יברחו. לעולם אין אנו מטיבים לעשות.

לכל 2029 איש בצבא יש כהן אחד ולמחמדים יש כהן אחד לכל 990 איש וליהודים אין אף אחד. באופן הזה תנהיג הנהגת הצבא את חסר המוסר בצבא ואח"כ יאמרו, כי היהודים הם חסרי מוסר, כי אין להם צרכי הדת. אנו מוחים נגד זה בכל עת. אין אנו פחותי ערך, הננו אזרחים חפשים בעלי זכויות שוות לכל ואנו דורשים אותן בתור אזרחים ובתור עם שווה לכל העמים, כי גם כמשא מסי הכסף והדם שוים אנו לכל. יחדל נא סוף סוף הזלזול בעמנו.

בצבא יש מחסור ברופאים ובכל זאת ידחו רופאים יהודים ואין מקבלים אותם לעבודת הצבא. לראש הרופאים בצבא רימר פון אוריאל לא מנוי רופאים הוא העקר, אלא פוליטיקה הוא עושה, הוא רוצה רק למצוא חן בעיני המפלגה השולמה. ובשביל הפוליטיקה שלו צריכים אנשי הצבא לסכול מחלה ומיתה בלא עת באין רופאים לרפאם. זה שבע שנים לא נתמנה אף יהודי אחד לרופא בצבא. 220 רופאים חסרים בצבא ואין רוצים למלאם ביהודים ועל הצבא להיות צפוי לכל סכנה ולמיתה. ובעיני המפלגה השלמת המצב הזה טוב. יתם כל הצבא לנוע ובלכד שראש רופאי הצבא יהיה אנטישמי. יש אומרים, כי ישנם בצבא די רופאים יהודים מכבד, אבל מדוע אין אף יהודי אחד בתוך השופטים המומחים בצבא ובתוך כלכלת הצבא?

בל אדם, שיש רגש ישר וצדק בנפשו ימרמר בראותו, שמכל עבר רק בן, שפלוגה, זלזולים והכנעה

מנת חלקו, כמונו. אנו מוחים במרץ נגד זה. רק פה בבית העם נובל לשפוך שיחנו, פה נביע דרישותינו ותלונותינו ונחכה, כי המפלגות, אשר כתבו על דגלם צדק ומשפט יעזרנו להשיג צדקנו.

החכמוני

זחו שם "בית ספר מרכזי ליישוב החדש ביפו", שעלה במחשבתו של ד"ר יוסף זליגר, זה החכם העברי המקורי הגאון, ליסד בארץ אבותינו ובנונו. ההחכמוני כולל בקרבו כל מוסדי חנוך, למן גן הילדים עד בית מדרש גבוה. הנער בן שלש נכנס לגן הילדים, מהחיל בדבור עברי, לומד דרך ארץ, משתעשע, מתגלגל ברוח היהודי ע"י פסוקים משפטיים, משלים, שיחות, ספורים ואגדות יהודים וכלליים, לומד ראשית דעת העולם והיהדות שנתים ימים. בן חמש הוא נכנס ל"בית מקרא", בעין ב"ם נמוך, אבל אין בו חקוי, הוא ערוך לפי צרכי היהודי. בן אירפה בונה יסודות החנוך של ילדיו על יסוד ההלנות והרומיות, לפי שאין לו מאבותיו הקדמונים כלום, אבל אנו, שיש לנו יסוד חזק לחנוך מורשה מאבותינו, אין אנו צריכים ליסוד זה. ב"בית מקרא" מתחיל הנער ללמוד תורה מכראשית, שפת עבר, פעלים וכתובה, חשבון פשוט, צורת ארץ ישראל. במדרגה הב' ילמוד ספרי שמות ובמדבר, יהושע ושופטים; דקדוק וכתובה עברית; חשבון וצורת הארצות הסמוכות לא". במדרגה הג' ילמוד ספרי ויקרא ודברים, שמואל, מלכים, דה"י, דות, אסתר, עזרא ונחמיה; דקדוק: פעלים חסרים וכתובה וספרים; חשבון: שאלות מרכבות; צורת ארצות אירפה ואויא. במחלקה ד' חזרה על התורה, ספרי ירמיה, יחזקאל, ישעיה ויהושע; עברית: במי והמעמה וכתובה מכתבים; חשבון: שברים, צורות ארצות כל חלקי התבל. — אז יכנס בן תשע שנים אל "בית משנה", בעין נימניה החתונה. שם ילמוד במחלקה א' רמב"ם: הלכות אהבה, זמנים (חזן מקה"ח); מקרא: איבה, שה"ש, משלי, הניאל, עזרא; עברית: בנין השפה ונגינת מעמי יהודה והרגילים; ארמית: דקדוק המדבר הראשון מול העברית; למודיות: ערבים; תולדות ישראל: תקופות האבות והשופטים והמלכים; תולדות העמים: מצרים, בנען, אשור, ככל ופרס; תולדות הטבע: החיים; לעז: ערבית, צרפתית או גרמנית; למודי רשות: זמרה וחלוץ עצמות. במחלקה ב': רמב"ם: זרעים, נשים, קדשה, הפלאה; מקרא: תהלים; עברית: שמות ומלים ונגינת מעמי נ"ך והרגילים; ארמית: המדבר המאוחר והתרגום אנקלוס; למודיות: רכית תערוכות ושתפות; תולדות

ישראל: תקופות אכה"ג והנשיאים; תולדות העמים: יונים ורומיים; תולדות הטבע: הצמחים; לעז ולמודי רשות במקדם. במחלקה ג': רמב"ם: מדע, עבודה, קרבנות, מהרה; מקרא: איוב וקהלת; עברית: פעלים ונעימת שירים וחרושים; ארמית: המדבר האחרון ובראשית רבה; למודיות: מרבע ומעקב; תולדות ישראל: תקופת ראשי הגולה ובמערב אירפה; תולדות העמים: ימי הכינים; תולדות הטבע: הדוממים; לעז ולמודי רשות במקדם. במחלקה ד': רמב"ם; נזיקין, קנון, משפטים, שיפטים וקה"ח; מקרא: כתובים אחרונים; עברית: שמוש הלשון ומסרת וחרושים; ארמית: המדבר הכללי ומסכת ברכות; למודיות: צרופים וחליפים והשויות ממדרגה א'; תולדות ישראל: במזרח אירפה; תולדות העמים: העת החדשה; תולדות הטבע: תורת האדם והבריאות; לעז ולמודי רשות — אז יכנס הנער בן י"ג שנה אל "בית תלמוד", בעין נימניה עליונה. שם ילמוד: תלמוד: מיעד עם פירש"י; חכמי א"י: מכילתא; עברית: ספרי ספרד בסוף האלף החמישי; למודיות: השויות ממדרגה ב' ואבות ספריים; תורת הטבע: תנועה; שערי חכמה: תורת ההגיון; למודי רשות: עריבת ספר, מסחר ושרמט. במחלקה ב': תלמוד: נשים וזרעים; שעור עיון: קדושין עם תוס'; חכמי א"י: ספרא; עברית: ספרי ספרד בתחלת האלף הששי; למודיות: מידת השמחים; תורת הטבע: קול, אור וחם; שערי חכמה: תורת הנפש; למודי רשות במקדם. במחלקה ג': תלמוד: נזיקין; שעור עיון: ב"מ עם תוס'; חכמי א"י: ספרי; עברית: הספרות החדשה במאה הששית; למודיות: מידת הנופים; תורת הטבע: חשמלה (אלקטרון) ושאובה (מגנטויזמוס); שערי חכמה: תורת השירה; למודי רשות במקדם. במחלקה ד': תלמוד: קדשים, טהרות, שעור עיון: זבחים עם תוס'; חכמי א"י: ירושלמי תרומות; עברית: הספרות החדשה במאתנו; למודיות: מידת המשלשים; תורת הטבע: פרוד (חמיה); שערי חכמה: תורת ההכרה; למודי רשות במקדם. — אז יכנס הנער בן י"ז שנים אל "בית המדרש", בעין ב"ם גבוה וילמוד במחלקה א' תורה בראשית עם מדרשיו; מקרא: ירמיה; תלמוד: ברכות בבלי וירושלמי עם מפרשים בעיון; טור וש"ע או"ח; חקר הלכה: סוגיא; תולדות החכמה בישראל: חזון הנביאים והסופרים; תולדות החכמה בעמים: חקירות חכמי יון עד אריסטו; חכמה: בינה בטבע. במחלקה ב': תורה שמות ומדרשיו; מקרא: ישעיה; תלמוד: חולין עם מפרשים בעיון; טור וש"ע יו"ד; חקר הלכה: סוגיא; תולדות החכמה בישראל: דעות חז"ל; תולדות החכמה בעמים: חקירות חכמי יון

שיבא אליהו". ותוך כדי דיבור שואל התנא: "אם כן, מה הפסיד הרמאי?" כמו לא יאמין — חלילה — בגלוי אליהו. ומדוע לא שאל "תנא דידן" את פי "התנא דבי אליהו", שיגיד לו בשם אליהו דצדק עם מי? — עלה בדעתו לשאול את פי רבי, וכמעט פציתי את פי, והנה, — רבי כמלאך סמר על פי ויאמר אלי: "לנמר אינש והדר לסבר", שואל שלא מדעת אתה, ויהם אותה כדרכי המיד להשתקני, ברצותי לשאול איזו שאלה, ותשובתי נשארה מעל בפעם בפעם. לא ידעתי אם הייתי או תלמיד מבין והוגה דעות בדיון, או אך מצפצף ומהנהגה באין הבין, אבל בעצמי השיבותי לי, כי פתגם הגמרא: "יהא מונח עד שיבא אליהו" דומז לעתיד "לפני בוא יום ה' הגדול והנורא!" ובצדק שואל "תנא דידן" כמתפלל: אם כן, מה הפסיד הרמאי?!" לפנים שישו ויעלזו חסידים מראות אליהו בתקין, כאשר שש "איש חסיר" בעברו בשוק, והנה, — אליהו הנביא לקראתו, וירננו על משכבותם בראותם את פניו בחלום. אשריהם ואשרי כל מי שרואה את פניו בתקין ובחלום! אבל אם הראשונים כמלאכים — אנו ככני אדם, "וגלוי אליהו" בתקין ובחלום לא גלה לי במשפט ראובן ושמעון את הרוך, הצדק עם מי. דאיתי רוח "הו" בתקין ובחלום, בתנומות על משכבי כלילות, ג. התי מפניו בתקין ואחבא מפניו בחלום

תחת הטכסה; אולם, — לא גלה לי פני הלזט על "הממון המוטל בספק". אז אמרתי אל לבי: צדיק באמונתו יחיה! ררוש וקבל שכר; הלכתא למשיחא! — כל ימות הגשמים הייתי כלוא בבית הספר, עולמי הצד. בארבע אמות של הלכה ישבתי על הספסל עם התלמידים כגילי. הכל פיהם של תינוקת מלא את החדר. אנלי זעה על מצחי התגלגלו, ורסיסים נזלו על לחיי, ומורא המודה, המלמד הקפדן, עלה על ראשי, כי הטיל מרה בתלמידים. רגל הימים הקצרים אז ורגל המלאכה המרובה, גם הלילות מנו לי. אמנם לא ימים טובים היו לי ימות הגשמים, ולא נשפי חשק היו לי לילות החרף הארוכים, כי "הויות אבוי ורבא" לא היו לי לענג ולשעשועים. עוד הפעם דאובן נושה ושמעון כופר, והממון המוטל בספק יהא מונח עד שיבא אליהו; עוד הפעם "תא שמע" ו"תיקו!", ועל פי דורשי רשימות, נוטריקון" מפרש הרבי: "תשבי יתרץ קושיות ואבעיות!" — ואנכי על משמרתי עורני עומד ואצפה עד עתה על אליהו, צפנת פענח, כי יבא! ואיו? — חפשתיו אז בארבע פנות החדר ולא מצאתיו; בקשתיו בשוקים וברחובות ולא ראיתיו! —

החרף החל לפנות ערף ותהי הרוחה! "משנכנס אדר מרבין בשמחה!" גם לתלמידים שמחה וששון! יומי ומפגרי התלמידים קדכו ויאתיו. התלמידים הקשים

הלכו הלך וחסור. אין עוד "שעורים" המידים בססדרם. בשכוע של פורים מלמד הרבי את התלמידים מגלת אסתר, וגם לקרוא את המגלה כנגון המעשים. עת הזמיר הגיע, וקול "ובהגיע תור אסתר" כקול התור נשמע. בחרנו: לא לכד התלמידים עליונים ושמחים בימים האלה, כי אם גם הרבי, אשר פניו זועפים כל ימות השנה על התלמידים, וחמתו שותה רוחם, עלו ושמח, ומראה פנים שוחקות לו הפעם. גם "זוגתו" של הרבי, "הרבנית", עליוה ושמחה, ואותות חדות וגיל נראים על פניה. הימים ימי הפורים והיא צופיה לקבל "משלוח מנות" — מאת אבות התלמידים, במנהג ישראל.

הרבי עם מקהלת תלמידיו מנגן את הזמר "שושנה יעקב" בקול ערב לאזן ומרהיב נפש. אף הואיל הרבי באר לתלמידיו פרוש המלות של הזמר, ומדוע "גם חרבונה זכור לטוב!" על פי מדרש חכמים: "אליהו זכור לטוב נדמה לחד כונה!" עוד הפעם אליהו!

איך נדמה אליהו זכור לטוב לחרבונה? איך נהיה הדבר הזה?!

אליהו מלאך גואל ישראל מכל רע בכל עת, ירד משמים ארצה, התגנב לחדר הכנדים (גארדראָבע) של חרבונה, אין רואה. — איך נהיה הדבר הזה?

האחרונים; הכמה: בינה כלשון. כמחלקה ג': תורה; ויקרא עם מדרשו; מקרא: איוב; תלמוד: כתובות בכלי וירושלמי עם מפרשים בעיון; מוש"ע אה"ע; חקר הלכה; תולדות החכמה בישראל: חקרי חכמי ספרד; תולדות החכמה בעמים: דעות אבות הכנסיה וחכמי ערב; חכמה: בינה בחכמה. כמחלקה ד': תורה; במדבר ודברים ומדרשיהם; מקרא: קהלה; תלמוד: סנהדרין ככתב וירושלמי עם מפרשים בעיון; מוש"ע חו"מ; חקר הלכה; תולדות החכמה בישראל; קבלה וחסידות; תולדות החכמה בעמים: דעות חכמי אנגל ואשכנז; חכמה: בינה כרה"ל. — ההכניה הואת של חנוך יהודי משובלל נראה בעינינו באוטופיה ילדתה הרמיון. אבל הבאמת אי אפשר ליסר מוסר חנוכי כזה משובלל בחכמת ישראל וחכמה כללית? חסר רק ותור על משפטים קדומים משני צדדי הקיצונים שלנו, זה אמנם דבר קשה, אבל לא מחוץ לגדר האפשרות, ואליה צריכים לשאוף כל אלה הרוצים באמת להקין החנוך עכ"פ בא"י ואינם יכולים להסתפק במעשה חקוי, שאינו לפי טבענו וצרכנו האמתי ולכן לא יצלה. כל מי שיחפוף ליסר מוסר של חנוך בא"י צריך לשים לו את ההכניה הזאת לעינים ולעשות את ביה"ס של ד"ר יוסף זלינר, הניתקים כבר ביפו, ליסוד ולשכללו למוסד "החכמוני", ככל האמור בזה.

בנק יהודי לחלוקת קרקעות.

בשנים האחרונות החלו בעלי האחויות הגדולות בגליציה, לחלק את קרקעותיהם לחלקים קטנים למכרם לאכרים, ואלה האחרונים קופצים על האחויות הקטנות האלו ומשלמים כעדן יותר משוין, כי האכרים כגליציה אינם יודעים להפקיד הונם בכתי חסכון ולתתו כהלואה כהיהודים ולחיות מרכיה, רק בכל כסף שיש להם המה קונים קרקעות ומזה המה שואכים את מחיהם. ומכיון שזרם היציאה של אכרי ארצנו לאמריקה היה גדול בשנים האחרונות, הביאו אתם כסף הרבה, שצברו להם באמריקה, ויוציאו לקנות קרקעות, ע"כ הגיע מחיה הקרקעות עד אוהו הגבה, עד שאף בעלי האחויות הגדולות, שאינם מכרחים למכור את קרקעותיהם מחלקים את שדותיהם לחלקים קטנים למכרם לאכרים וזאת גרמה, שרכים מבעלי האחויות ימנעו מלתת בחכירה את שדותיהם, כי כזה ירווחו יותר. — ופה המקום להעיר, כי עוד מעט ויהיה נכרה עוד ענף אחד של כלכלה לרכים מיהודי גליציה. כי עובדא היא, ששבעים אחוזים מוכרי אחויות המה יהודים, ואם התרבה חלוקת הקרקעות או כהכרח המעטו יהודים חוכרי אחויות, מאין ימצאו אלה היהודים — אלפי משפחות — את פרנסתם? אמנם שאלה עצוכה

ומרה היא שאלה זו, אבל לא על אדוה ארין בזה. פה רק רציתי להראות, שכמה כסף יהודי יורד לטמיון ובנקל יכולים יהודי ארצנו — אם רק הרצון לא יחסר להם — להציל את הכסף הזה, ולא עוד, אלא שיעשו להם מזה הון ועשר. — בעלי האחויות הנוצרים והיהודים, שיחפצו למכור את אחוזותיהם, עפ"י רוב אין המה בעצמם מוכרים את קרקעותיהם לאכרים כי בעלי האחויות הגדולים אינם חפצים לבוא כמשא ומתן את האכרים, המה מתיראים אולי לא העלה כירם למכור את כל האחויות, או הזכריות שארת להם; ובאמת כמעט מן הנמנע הוא, שאיזה בעל אחוזה יוכל למכור כמזכרנים איזו אחוזה גדולה, כי השעים אחוים מהאכרים הקונים, "חקקים" קטנים אינם נוהגים את המחיר הכף ומיד, רק שלישי או רביעי והשאר מכרם המוכר לתת להם כהקפה. וכחיות שבעלי האחויות הגדולות אינם רוצים לבוא כמעט ומשא בזה את האכרים, הבה מוכרים את אחוזותיהם ל"בנקים של חלוקת קרקעות", שישנם אחרים בגליציה, והבנקים הללו עושים עסקים טובים, כי המה פושטים את העור מעל עצמות האכרים, המה נוהגים בהקפה לכל אכר שדה, ועליו לשלם ששה או שבעה אחוזים מהכסף הנלוה, וכתי הבנקים הללו מרויחים הרבה, ראשונה בעד הקרקע, אם יעלה להם כמחיר חמש מאות כסף, המה מקבלים שבע מאות או שמונה מאות, ושנית המה עושים עוד בזה עסקי הלואות, כי רביה גדולה מקבלים המה מהאכרים בעד הכסף הנקף כמלוה. בנק אחת בזה כלכוב מכר יחלקים קטנים שלושים ושתים אחויות גדולות כשנת 1907 והרויח לא פחות ממליון וחצי כסף, ומי המה הדירקטורים בבתי הבנקים הללו? אצילים פולנים אחרים. שיש להם ג"כ אחויות גדולות, וכחיות שאינם רוצים שאחויותיהם תבאנה לידי האכרים במחיר נמוך, כלומר בשוין האמתי, המה בעצמם מיסדים להם בנקים כאלה, כדי שהאכרים לא ירמאו אותם. וזאת עלינו לדעת כי פקידים נוצרים רבים מוצאים את מחיהם בכתי בנקים כאלה, ולפעמים עושים גם המה להם עשר רב. אבל אף פקיד יהודי אחד כל יראה וכל ימצא אצלם אינונרים, רואי חשבונות, מנהלי הכנסים וכן הלאה המה כלם נוצרים. — ובעלי האחויות היהודיים מה עושים אם רוצים למכור את אחוזותיהם? בתחלה מוכרים המה בעד איזו אלפים מורגים אחרים קרקעות לאלה האכרים, שיש להם כסף מזמן ואת השאר המה מוכרים לאיזה בנק ורק הבנק מרויח מהאחויות היהודיות, כי כאמור רק הוא יכול לעשות בזה עסק טוב. ומה שנימועים אנו בעת הנכחית, שפרנו היהודי השתתכר כך וכך כסף מהאחויות, שקנה מאת אלמוני,

לא השתכר את הכסף הזה בחלקו את הקרקעות לחלקים קטנים והוא מכרם לאכרים, אלא במכרו את האחויות ל"הבנק של חלוקת קרקעות" והרויח איזה סכום מסוים, כי, כאמור לאיש פרטי הוא כמעט דבר בלתי אפשרי, שיוכל למכור לאכרים את אחוזותו בשנה אחת או בשתיים. — ועתה אנכי שואל: למה צריכים היהודים למכור את אחוזותיהם הם לבנקים נוצרים, שאצילי הפולנים ירויחו כסף רב משדותיהם, אם היהודים בעצמם יוכלו ליסר "בנק לחלוקת קרקעות" ושהמה יהנו מהרוח? למה לנו למלאות במתכון את צלחתם של אחרים, בעוד שאנו בעצמנו יכולים להביא לצלחתנו את הכסף הזה? אם יהיה בנק כזה, אז תועלת רבה נשקפת למשפחות רבות יהודיות, שיחיו מזה, כי חוץ מזה שהדירקטורים ירויחו כסף הרבה יהיה בהבנק פקידים יהודים, שימצאו מחיהם בזה, ושנית בנק יהודי כזה לא יכבד נוצרי על פני יהודי, כי אצל הבנקים הנוצרים לחלוקת קרקעות אם יקרה לפעמים, שאיזה יהודי כפרי רוצה לקנות בעד איזה אלפים קרקעות, אז לא פעם אחת קרה, שהבנקים מכירים אכר על פני יהודי. איזו יהודים יכולים ליסר בנק יהודי לחלוקת קרקעות, יהודים בעלי אחויות בעצמם או סתם עשירים עירוניים, זאת אחת היא, יכולים אלה האחרונים ג"כ ליסר בנק בזה, אבל עליהם לבלי לחשוך כסף, שיהיה להם שני אנשים מכינים על קרקעות. אמנם ליסר בנק יהודי לחלוקת קרקעות אין צורך לקרן של איזו מליונים, בתחלה היה יכול בנק כזה לעבוד כחצי מליון כסף, ואחר כן, בשיתפתח יוכל למפל בעסקים גדולים. רק הרצון יחסר לעשירנו, ליסר בנק כזה ולא יותר. — מדוע פוהחים עשירינו להם רק בתי הלואות וחסכון? יודע אנכי ערים רבות בגליציה, שלפני שנתים לא היו בהן יותר מחמשה בתי הלואות, והיום יש בהן יותר מחמשה עשר, וממי המה מוצאים את הרוח אם לא מעניים מרודים, שרק בקושי מוצאים המה את פרנסתם. האם לא היה יותר טוב, שהחת בתי ההלואות השונים, שמופיעים "חדשים לבקרים", ייסדו עשירנו בנק יהודי לחלוקת קרקעות? אקוה שדברי אלה לא יחטאו את הממרה.

רישא מענדיל קאר פף.

מכתב מרומניא.

מעמד היהודים ברומניא הוא עתה רק ירידה ענקית בחפזן נמרץ אל יון הבערות וההתבוללות; אין שמץ מהנועה חיים, מדפיקות לב חם ומרגיש בין

אין לשאול, על איש מופת כמוהו, על איש פלאי, אשר התהלך את האלקים, פשט את חמרו ויעף השמימה, ויהי למלאך ה' צבאות.

שם בחדר הבגדים, ששט אליהו את אדרתו ואת כל בגדיו, בגדי הקדש, ויחלף את שמלותיו בשמלות חרבונה, בגדי השרד. לבש אפוד, כבע בראשו עם נוצות, ונעלים כרגליו עם חריצי ברזל (שפאָרען) בעקב, ומעיל בכפתורים מופזים מורשים על חזהו, וחרב על ירכו, הדוד בלבישו, בשרי חיל פרס ומדי.

לבוש בגדי השרד של חרבונה התראה אליהו לפני המלך ויגד לו את אשר הגיד... ועיני המלך המפש שחו מראות, כי איננו חרבונה, כי אם אליהו ויאמן לאשר הגיד לו... וכפהע פתאם נחלץ צדיק מצרה ויבא המן הרשע תחתיו! תשועת ישראל היתה באמת על יד אליהו הנדמה לחרבונה, ובכל זאת במקום "אליהו זכור לטוב" אנו אומרים "חרבונה זכור לטוב"!

כבלות אליהו את מלאכותו לא שמענו, כי שב אל חדר הבגדים, אשר בבית חרבונה, לפשוט שם את בגדי השרד וללבוש את אדרתו, אשר פשט מעליו, כי אם גז חוש ויעף, כחפזון שב ויעל השמימה. מלכותא דרקיע בעין מלכותא דארעא; כל אשר יש בארץ מתחת יש בשמים ממעל; יש ירושלים של

מטה ויש ירושלים של מעלה; בית מקדש של מטה ובית מקדש של מעלה; בית-דין של מטה ובית-דין של מעלה; ישיבה של מטה וישיבה של מעלה; ועוד הרבה דברים, אשר יש עלי אדמות כשביל התחוננים, בודאי יש גם בשמים כשביל העליונים. ואולי כמו שיש אוצר כל כלי חמדה (מוזעאום) בעולם התחתון, כן יש גם אוצר כל כלי חמדה גם בעולם העליון, והמלאכים יחפזון לראות, להתענג על יפי החפצים הנחמדים למראה.

בחמדה גנוזה כננו מרומים, כ"מוזעאום" העליון, בגדי השרד של חרבונה, אשר הביא אתו "אליהו" מ"עולם התחתון, נצפנו למשמרת.

כתות כתות מלאכי השרת באות לראות את בגדי החמדות: את האפוד והמעיל עם הכפתורים המופזים המורשים, את הכבע עם הנוצות והנעלים עם חריצי הברזל בעקב ואת החרב החדה, אשר בהם היתה תשועת ישראל. ואדרת אליהו עם האזור אשר כמתניו, נשארו לצמיתות בחדר הבגדים בבית חרבונה, ושמתו לא בלתי.

ומן הוא והלאה, חכרי חרבונה ההולכים בעקבותיו מחליפים את שמלותם בשמלות אליהו ויגלמו באדרתו, לובשים אדרת היראה למען כחש. מתעמפים כמלית מצויצת ויציצו כל פועלי און, ומניחים שני זוגות הפלין כורע אף קרקד, וה זרוע, —

זרוע רשע ורע, והקדקד, — קדקד מתהלך באשמים, לעור עיני הרואים, הטחות מראות אל תוכם, כי אם ברם, ועל כל אחד ואחד מחברי חרבונה, כל העם בשגנה חושב, כי אליהו הוא, ואומר עליו: "אליהו זכור לטוב!"

רכים מתי-שוא המתחפשים באדרת אליהו ובאזורו הרחב על מתניהם, ושבע תועבות בלבם, והם יושבים בכבוד בבית המזרח בבית הכנסת, נגד הרואים לעינים; אולם השכינה כמעט נגדם, דוֹאָה ללכב!

ולא לכד חברי חרבונה החיים נוהגים על פניהם מסוות, כי אם גם לחכדי חרבונה המתים, כניהם אחריהם ישימו אפר פאר ומסות הפארת על מעשיהם, להונות את הבריות, דור אחרון על עפר יקום, ולרמות כביכול את המלאך "דומה", בהציבם מצבת אבן על קברם, ככתבת קעקע, מעשים טובים, אשר לא עשו. והאבן דומם מזעוק לכל עובר, כי מתים מחלד שיכני עפר אלה מתי-שוא, אנשי כוב המה! — הוי החוקקים חקקי אבן משכית ומכתבים תו-שוא!

עברו ימי הפורים במשחה ושמחה, וזכר אליהו הנביא זכור לטוב, לא יסוף ממנו, כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד!

אחינו פה, כי אם אחור, הלוך והתרחק מהיהדות, עד כי יש אשר יתקפנו היאוש המר: מי יודע אם אחרי דור אחר עוד יהיה זכר ברומניא ליהודים כאשר הם יהודים?

אך, לכל אראה כמבשר רע חנם, הבה אתן חזק לדברי.

ארבר בראשונה על העתונות היהודית ברומניא, כי הלא זאת היא מין מורד-מעלות ההשכלה של עם יעם. בנוגע לזה, הננו גרועים מיהודי כל ארץ אחרת. לא רק בי אין דורשים ואין קוראים לעתונים עבריים, לא של ארצנו, (כי באלה לא היו לנו מעולם ואם היו לא התקיימו) כי אם גם לאלה העתונים העבריים מולדת-חוץ, אשר ימצאו לכל דורש בנקל; כי אם גם מעט העתונים בשפת הארץ ואלה שבז'רגון הנם פחותי ערך והסרי השיבות. והראיה — כי אין להם דורש או לכל-הפחות מכיר ויודע אותם מחוץ לגבולות ארצנו. העתונים האחדים שלנו בשפת הארץ צועדים קוממיות אל ההתבוללות ומושיבים את העם אחריהם. כל הגליונות מלאים חרפות והשובות, "מחובמות" ליונגא וליתר אובלי-יהודים אשר בארץ הזאת או מאמרים העוסקים ברומו של עולם הרומנים בשתוף לשמחתם ויגונם, ויש בהם לפעמים גם ידיעות מן העולם העברי, הציוני; מוכן מאליו, כי על דברים כמו אלה ידונו בקרירות כמו שכפאם שר; ואין כל פלא בעינינו אם עתונים כמו אלה מעיזים לקרוא בפה מלא: היו לרומנים, התבוללו וחיו! כי העם אין שם על לב וימשך אחריהם כבהמה בבקעה. והעתונות הז'רגונית — או לאותה עתונות! אין בה אף צל של כשרון והשתלמות והוא מתנהלת לאטה, קפואה, מתה, בלי רגש חיים. למען הוכל להרבות אל אחותה שבעולם הגדול, הפסה בשני אמצעים: מאמרים ריקים מכל רעיון למען ה"פאפולערישען פאָלק" וספורים מוצאים בתור גנבה-ספרותית מעתונים אחרים זר'גונים, להיות ממעטים לפני הקהל ה"מכין"; והקו-המשוה השני הוא — ההתנהגותה בקלית-ראש ובחוצפה וגם באי-ידיעה גמורה בלפי השפה העברית. באחר העתונים האלה, העיו איזה "סופר" להעיר (זה אור על מצבם ההשכלי של העורבים!) כי "יהודה הסבבי נלחם בעד שפתנו הלאומית, הלא היא הז'רגון!" זהו החמר-הספרותי של העתונות הז'רגונית בארצנו ובזאת תישן עוד יותר את העם ההווה בתרדמתו, עד כי לא יבין עוד להבחין בין טוב לרע ומקבל בשוויין-נפש גמור כל מה שנותנים לפניו.

ומעמד הציונית ברומניא הוא גם כן מעציב. היא לקחה פה צורת הנועה, "ר' מאיר-בעל-נסיח", ציונות-נרבה, ואין זכר פה לדוממותה הפוליטית או

אחרי ימי הפורים יבואו שלשים יום קודם הפסח ויעבורו, וחג-הפסח, חג-התחיה, בא יבוא. — בליל התקשר חג, בליל שמורים, כאשר יפשו יהודים בגדי זרים, שילבשו בכל ימי השנה וילבשו את המעיל הלבן, אשר לבשו אבותיהם הקדמונים וינהגו מנהג אבותיהם, בזכרם וזכרונות אבותיהם באותו לילה כחג התחיה ונפשותיהם התאחדנה עם נפשות כל האומה החיה לעד בעבודת הקדש — אז יגלה להם אליהו הנביא החי לעד חיי כל האומה, יבא אל כל בתי בני ישראל לבקרם, ו"בום אליהו" תעמו מלאה יין, למען הארח הנכבד הזה, ברוך הוא כבואו! אם לא נראה לי, אני מאמין באמונה שלמה, כי הוא רואה אותי, כי כך מקובלני מפי אבא, ומסרת היא בירו מאכי אביו, וצדיק באמונתו יחיה! —

ודבר ה' על יד מלאכי (ג' כ"ג): "הנה אנבי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא!" אז יראה אליהו הנביא לעיני כל ישראל; אז יוביח, "הממון המוטל בספק" למי הוא; אז יפתר כל שאלה, כל "תיק"ו; אז יפשיט את "אדרתו" מעל חרכו, יחליף לבוש "ברים" ושוא מעליו; יסיר את האפר מעל עיניו; יסיר מסוה הפרצוף ויגלה פני הלוט, ויתגל בתוך הקהל לעיני השמש!

ההשכלית. אמת הרבר, בי העם מרבים להביא, אך גם הנדבות אינן מפורסמת ביותר. מלבד הקופה-הלאומית אשר התאזרחה באמת אצלנו, ואין לך חגיגה או חג-משפחה או שמחה פומבית כל שהוא, שלא יקבצו שם למען האוצר הזה; ומלבד זה אין כמעט בארצנו כל מושג אחר מהציונות. אין ביכלתה להרים את מעמדו המוסרי של העם היהודי או להחם את לבו הנקפא, וכמעל הזה, על פי הרוב, יד ראשי הקהלות ראשונה: אלה מתנגדים לציונות בכל הקף ובגלוי (בהעיר פוקשנ, למשל) ואלה שקועים ב"עניניהם" — עניני-הקהלות הירועים — ומתנהגים באדישות גמורה עם התנועה הזאת, בהיות שאין להם לא עת ולא רצון לעשות מאום בעדה. ולכן נראה, כי רק הקופה הלאומית, כאשר היא קרובה לכל איש ואיש, עומדת במצב טוב; אך הקופה-המפלגותית, קבוץ השקלים וכו', יען כי אין איש אשר ישים לבו לקרב את לכות העם אליהם, עומרים על מדרגה שפלה. ואם במס-המפלגות, העולה כבר בארצנו ליותר מד' אלפים פר', אין לנו במה לבוש בפני ציוני כל ארץ אחרת (והדבר המעציב הוא רק מספר התורמים ואופן קבוץ הכסף, דברים שאין לפרסמם על פני חוץ...) הנה בדבר השקלים לא נעשה עד כה מאומה בכל רחבי הארץ ומספר השקלים בשנה הזאת יהיה קמץ מאד בפי הנראה.

עתוני חוץ-לארץ פרסמו את מקרה נאום יורגא בפרלמנט ואת תשובת ראש הממשלה סמורדזא בהוספת נפך משלהם, או מעו כחשבם, בי שר-השרים השיב דברים לזכות היהודים. לא מניח ולא מקצתיה! האנטישמי המשוגע יורגא נאם נאום בבית-המחוקקים נגד הצעה אחת של שר-המלחמה, בנוגע לאופן ההתנהגות עם היהודים בצבא. במשא הזה הוציא יורגא את כל רוחו בדברי גרוף ושנאת אויב ומתקדם נגד היהודים, כאשר לא דבר עוד איש לפניו גם בפרלמנט הרומני; אך בחוץ דבריו הגיד גם אמת: כאשר בי היהודים זרים הם בארצנו ובכל אנו מתנהגים עמהם כעם זרים גמורים, מאין לנו הזכות לבוף אותם למלא חובת אזרח? אם אין נוהגים להם זכויות פוליטיות, אם אין להם הזכות לעלות אף במעלה אחת בצבא, איך נוכל לאלץ אותם לעבוד בצבא, נגד כל חקי הישר והצדק? על זה התקצף ראש הממשלה ויענהו בדברי בוז ויבטל אותו ואת דבריו בעפרא דארעא. אך לא הזכיר אף ברבר או כחצי דבר, כי אין לבנות את היהודים בפומבי ולא על כבודנו חם, כי אם על כי לא נעים היה לו לשמוע את האמת המרה בקהל רב, וגם לא חפץ, כי תפול ההצעה של שר-המלחמה ירדו, אשר עליה ערער יורגא. ועל זאת שמחו העתונים הרומנים-היהודים בשמחה בקציר, אף כי הם בעצמם העירו על זה שהבאתי למעלה.

עוד דבר מתמיה ומנונה כאחד נראה אצלנו בימים האחרונים. אין לאנטישמיים עוד כלי-זין, המצאה העת החדשה, נגד היהודים, על כן שבו אחור, אל האשמות ימי הבינים. בחדש הזה התעורר רעש עצום ביער העלים האנטישמיים מעבר מזה והעתונים היהודים בשפת הארץ מעבר מזה — על דבר התלמוד! האנטישמיים העלו-גרה את כל הדבות המפרות משנות מאות ויוסיפו עוד עליהם נפך משלהם עד כי דמו, כי קץ הגפ"ת בא ולא תשאר ממנו שארית! אך העתונות היהודית אשר תחבה לרגע אשר ולעת מצא כזאת, למען תהי היבלת בידה להראות במופתים חותבים, כי אין לאנטישמיים כל מושג מסבלנות רחיק, ביאות לאנשים תרבותיים, נפלה על המציאה ושבועות אחרים הרבתה להעיר ולהאר ולהביא תעודות וראיות, גם בן נושנות, כי לא כצעקתה הכאה על התלמוד בן הוא, ובי אין הנמרא גוזרת על היהודים להשמיד את כל בני העמים (המאמר "טוב שבגונים...") יהלו האנטישמיים החכמים ויפרשו אותו בכל מיני פירושים (הארות) ולשנוא את ארץ המולדת היקרה וכו', וכו', גם הכמיחה העתונות היהודית, כי האמת על צדה ובי יש תקוה שלא ישוכו עוד הרשעים לבסלה בדבר הזה... אשרי המאמין!...

בזמן האחרון אחז את אחינו כולמם שנוי-

השמות. מפני שמרבים הם להאזין אל רברי "אוהבי-היהודים" המטיפים לשלום אין קץ ולאחיה ולהשוואה גמורה בין היהודים ובני עם הארץ, בשיקורו הראשונים אלינו עד להיות לבשר אחד, ממהרים היהודים להחליט, כי עמם הצדק וכן ידברו הנביאים האלה. מאין אמצעי אחר להתקרב במהירות האפשרות אל הרומנים, אחזו בשני השמות היהודים לשמות רומניים באופן אשר לא יכירם איש כי ממקור יהודה יצאו. וכן אנו רואים כמעט בכל יום פרסומים של שנוי שמות כאלה, איש איש כחפצו וכרצונו, זה בשם קדוש נוצרי וזה בכנוי סופר או גדול רומני, ובדרך הזה המה ממהרים להתקרב, לכל הפחות למראית עין, אל העם אשר בקרבו הם יושבים ואשר ישחקו בכל לב על המחלה והשגעון הזה, אשר אחז את יהודי רומניא. גם בתי הספר העבריים עוזרים הרבה לקרב את הדור הבא אל עם הארץ הכלית קרוב. כי בהיות שבמרבית בתי הספר האלה, המורים והמנהלים המה מחניכי ה"ק"א, הגה אדיר כל חפצם הוא, כי ימלא בית-הספר העברי את תעודתו לאמר: לחנך ליהודים באהבת העם והארץ וברוח השפה, הספרות והתולדה הרומנית, למיוב להם כל הימים. בתי הספר בערים רבות כבר יקראו בשם "בתי ספר פרמיים", לכלי הזכיר את השם "עברי", ובכלל יצא כבר הרוח העברי ממרבית בתי ספרנו לכלי שוב עיר, והתאמצות האחר או השני מהעברים האמתים לחזק את היהדות והחנוך העברי, עולות, לדאבוננו, בתהו. בני דת משה מהרבים כבר ביננו ובמדה שבני ישראל מתקרבים אל עם הארץ, בן גם מעמדם המוסרי הולך הלוך וירר, הלך ואבר; במרבית הערים מההלכים משחקים יהודים נודדים, בהם איש ואשה, נער ונערה, וכלם פרועים לשמצה והעם מרבה להתענג על חשופי-שת אלה, חלאת מין האדם, ויונק לאט לאט את הארס הנאלח הנודף משירות-משחקים כאלה, ואין איש שם על לב לגדור הפרץ; מספר בתי הקפה וה"בלובים" למשחק הקלפים הולך וגרל מיום אל יום ואין עיר אחת אשר לא נגעה בה הטבה הזאת. — זהו מצבם הנוכחי של יהודי רומניא; התחינה העצמות האלה ז...

אברהם.

מחרוב ומרחוב.

שונות. בתהראן בית פרס נתפשו חמשה אנשים, ששקרו שר על המלך, להמית בכמכות. — במרוקא היתה שוב מלחמה בין צרפתים ותושבים, הצרפתים הכו את יושבי הארץ מכה רבה והניסום. — במלחמת הכחירות כפרסגול נהרגו י"א איש ורכים נפצעו. — כיום ז' לחדש הבא יבקרו כל מלכי אשכנז והנסיכים המושלים וכראשם קיסר אשכנז את הקיסר פרנץ יוסף, לביכו כלם יחד לשנת היובל. — בין הארמנים באויא הקטנה נגלתה תנועת מרידה נגד הממשלה הטורקית, הגורמת לה דאגה רבה. — הדימא הרוסית התירה להורות בפולן בסימנים למורים בשפת פולן; הכית העליון במל את ההתר הזה במקצתו. — בסו, עיר הממלכה במרוקא, מרדו העם והפקידים בשולטן החדש מולאי חסיד והם רוצים להשיב את המלוכה לאחיו השולטן הקודם עבדאל-עזיז. — בכמה ארצות חזרו בשנים האחרונות להאמין בהבל, כי אפשר לקרוע את מכסה חנננים בקיע ע"י יריה בתותח או צלצול פעמונים ועשו הלכה למעשה והוציאו הוצאות על זה. עתה נוכחו בשווייץ, כי אין כזה כל תועלת ובטל את המנהג.

נראה אנדריאום פאטאצקי. נציב גליציא, הנרצח בהדר עבודתו, היה בן י"ח שנה. הוננו נערך למאח וארבעים מיליון, שבועים מיליון כתר מזומנים הפסיד באנגליא, מלבד נחלות גדולות ורבות בגליציא ובפולן וברוסיא ובאונגארן הוא היה בעל צדקה לפי ערך, אומרים עליו, כי כל שכרו מעבודת הממשלה חלק למיסדות צדקה. בתכונת נפשו היה אדם למופת, מעולם לא הכעיסו אדם, שמח ועלז, בדרכו תמיד, היה נוטה לשלום, אם גם מושג הישר שלו בפוליטיקה היה ע"פ

משפט העם הפילוני, כי בן נאמן לעמו היה. ליהודים היה נוטה חסר, כמו גם לרותנים, אבל את לאומיות היהודים שנא בתור נורמה נזק לאינטרסים הפולנים. כל העם הפולני מתאבל עליו, כעל בן טוב ויקר, שנתקף באמצע עבודתו בעד האומה. קראקא מתאבלת על אחד ממובי אורחיה ואוסטריא מתאבלת על אחד מפסידיה הטובים והמוכשרים. הוא מת בעון שמת הלחץ והכנעת החלשים וטפוכת דמי הרותנים. אבל לא הוא הנהיג את השטה הזאת. גופו יובא לשרה אחוזת משפחתו לקרוע שוביבה אצל קראקא. אמו של הרוצח והאחיותו נתפשו בחשד הסתה לרוצח. הרוצח נכנס לבית הנציב בתואנה, כי בקשה יבקש ממנו וכבאו ירה עליו ארבע פעמים. הבראף חי עוד כשתי שעות.

*

משפט כ"ג אפיצירים. במשפט הצבא בקיעב עמדו כ"ג אפיצירים למשפט על פרסום מחאה ביום הפגרום הגדול נגד יחס הפוליציא ורצבא ליהודים. כנס נענישו במאסר.

בית-הספר הטכני הגבוה בארץ-ישראל. לסכום של מאתיים אלף מרק. שנותנים יורשי ויסוצמי נוספו עוד סכומים הנוגים. נמצאו שלשה נדיבים, שהרימו כל אחד חמשים אלף מרק וגם מוסר אחד (עזובין) ישתתף בכנין הטכניקום כסכומים הנוגים. יסוד הבית הזה כמות איפא. כועד-ההכנה משתתפים את-העם, ימריהו לזין, ד"ר פ. נתן ועוד. מקוים, שעוד בשנה זו יוסר המכון. נזכה איפא כמרוכב לכי"ם גבוה בירושלם, וזה מקרוב היה הרעיון הזה כחלום. כדבר שאי אפשר.

קדמת השכרה. על קדמת ההשכלה בעולם מעידים חתרבות בתי הספר העליונים ומספר התלמידים. לאשכנזי אחד ועשרים בתי אוניברסיטה עם 49,079 תלמידים. לצרפת ששה עשר בתי אוניברסיטה עם 31,494 תלמידים. לאוסטריא-אונגארן אחד עשר בתי אוניברסיטה עם 29,509. באנגליה חמשה עשר בתי אוניברסיטה עם 25,716 תלמידים. באיטליא אחד ועשרים בתי אוניברסיטה (עם החדשים) עם 24,281 תלמידים לרוסיא תשעה בתי אוניברסיטה 23,257 תלמידים.

חדשות בספרות. אמנות ומדע. הציר היהודי א' יאחזוכסקי קבל פרס בהתערובה של בית המדרש העליון לאמנות בפטרבורג בעד התמונה "איוב ורעי". הציר הצעיר הזה היה לפני זמן מה בארץ ישראל ושהה חדשים אחדים בירושלם כתור אורה. בצלאלי. כפי הנראה הטבע והחיים בארץ ישראל השפיעו עליו הרבה ויבין היטב את המצין שבסופרי התנ"ך "איוב" עד כי התמונה הפליאה את כל רואיה. בלי כל ספק רשם לו הפרצופים בהיותו פה. אולי יתעוררו האמנים שלנו ויבינו, כי בארץ ישראל ממונים להם אוצרות יקרים ורק כה תשרה עליהם רוח הקדש.

המיתה בקרב היקדים. נתפרסמה הספירה האחרונה על אדות המיתה בקרב היקדים בעולם כלל. בנוווגים מתים מכל אקף בשנה הראשונה להולדים תשע ושבעים ילד. בשבדים שלשה ותשעים. בדניה מאה ושנים עשר. באנגליא מאה ושנים ושלשים, בצרפת מאה ושבע ושלשים, בפינ מאה ושנים ושבעים. באשכנזי מאתיים וארבעה. ברוסיא אין ספירה כללית, אבל בפני-לנד מתו מאה ושבעה ועשרים. בפלך וילנה שלש מאות ועשרה. בפלך פרס ויאטקה — ארבע מאות וארבעים לכל אקף. בסך הכל מתים ברוסיא בכל שנה ילדים, שלא הגיע לשנה, בערך מליון ומאתים אקף.

כנזי רב. הרב הגאון מו"ה אשר מאיר האלברשטאם שליט"א הפתגור ככוכביא כט"ו שנה נתקבל עתה לרב ומורה בכוכביא והגליל בהסכמת ראשי הקהלה ועפ"י הממשלה.

משפט הורוויץ — לזר. כיה"ד. שישפוט את המשפט הזה, כבר נקבע בלבוב. חבריו הם ראש הפרדציא הציונית בגליציא ד"ר מרדכי בורדא, הרב ד"ר גוטמן דאש הח' תמות ציון" מר ב. יאהר, מר פיליב וד"ר שמואל רפפורט. גמר הדין יהיה בחוה"מ. אם לא יצטרך להשטט בשביל גבית העדות. ומר משה קליימן מוסיה להמליץ על הורוויץ, למרות הבטיחו, כי הובח פסק. שלא להקדים למעשי ביד, הרבר איני מוכן כלל,

הה ימריצהו לעבור על הבטחתו ואיוו תועלת יש עתה להצדיקו? ממה נפשך: אם נקי הוא הלא יתברר זה בכי"ד ואם צדק "המצפה" איכה יוכל אדם להעני להצדיק את הורוויץ המסית ומריח יהודים לשמד בפירושו? הלא שקר גמור היא ההנצלות. כי הורוויץ אך מבקש איזה סוד ליהדות למען תוכל להתיקם עליו, כי ככל מאמריו לא בקש יסוד ליהדות בחיוב. אלא הרס כל יסודותיה בשלילה ומצא בה רק טומים והוכיח, כי אין זה שום זכות הקיום וכל "הטוב" שמצא בה הוא שני אנשים. יתרוציאו אדפים מעמנו מכלל ישראל. הגנו שואלים: מה היה אלו היה הורוויץ איש עני כראדקינזאהן כמשל, איך היו סופרינו מתיחסים אליו? ובהורוויץ איננו מוצאים שום דבר רק עשר גדול, הכי בשביל זה יפה בחו? נניח הגע שאינו מיסיונר ממש, אבל ברור הוא שהוא מוסי, דוקא בשביל זה, ליהדות יותר ממאה מיס-יונרים ואיך יבור יהודי להצדיקו עתה לפני המשפט?

ועד הרבנים ברוסיא. ע"פ חמי רוסיא על כנסיה דתית להחזיק ועד של כהנייהם אצל המניסטרוים, שידין ויכריע על כל דבר הנוגע לכנסיה ההיא רק ע"פ ועד המומחים ההוא. גם ליהודים היה ועד כזה בפטרבורג. אך ראש הסינוד פוכידונוסוב בטל אותו. באמרו, שאין היהודים ראויים שיהיו להם יד ושם בממשלם כמו לדתות אחרות. עתה כידוע רוצה הממשלה להחזיר עטרה לישנה. ובראשית השנה הבאה יקבע הועד בן שבעה רבנים אצל המניסטרוים. לתכלית זאת נתנה הממשלה הרוסית רשות לרבנים ולכע"ב חשובים להתאסף בכל פקד, להועץ מה להציע לפני הועד. השאלה הראשונה, שיעסוק בה הועד, תהיה סדור קהלות ברוסיא, כי לע"ע אין כלל קהלות יהודיות בערי רוסיא. את מס הכשר הכשר ונרות של שבת תגבה הממשלה ואין ליהודים כל חשבון. מיליונים מעודף חמם היהודי מונחות כאבן שאין לה הופכים בשעה שאין ליהודים מוצא לכסף למוסדותם הצבוריים. על הועד יהיה לעשות סדרים בזה.

אם רעב שונאך האכיריהו. דת היהודים היא דת של קנאה והרת החדשה היא דת של רחמים, הדורשה לתת לחי למכים, כן גזרו באירפה. כניזין היה פגרום "חשון תרס"ו כמו בערים אחרות ברוסיא. עתה התחיל גמר הדין. עורך הדין מצד הנזקים מרגלין בא אל כיה"ד והגיד בשם היהודים, כי הם אינם מבקשים פה ענש להשודדים, כי לא הם אשמים בדבר, היהודים מבקשים רק משפט ההיסטוריא ומאת השופטים הם מבקשים להתהלך כרחמים עם שוסייהם, אחרי כלותו דבריו יצאו עורך הדין והיהודים מבית הדין.

תקון חדש בא"י. אות לטובה בתחית ארצנו נראה גם בתקון החלוקה, כמובן לא של כל הבוללים, אלא של כולל אשכנזי והולנדי. שהצטיין תמיד בחבריו היפים. ראשי הכולל הזה באמשטרדם מסרו את כלכלת הכסף ליד איש ישר ונאמן. הרה"ג ר"י הורוויץ. שהיה עד כה רב אביד כאלשא מוכין באונגארן. הוא הודך עתה לירושלם ויפתח לשכה להנהגת הכולל. הכולל הזה יפשוט מעט מעט צורת השנווררות ויכל צורת מוסד לישוב א"י. הלשכה תתמך רק בידי ת"ח גדולים, העוסקים באמת בתורה ותורתם מתקיימת בידם ועושה פירות. וכן גם תתמך בידי זקנים וחולים ואלמנות, שאינם יכולים לעבד. אבל את בני הגעורים, ואנשים בריאים תרגיל לעבודה, למלאכה, למסחר וכתעשייה ותעזור בזה לישוב בריא ולבנין ארצנו. מסירת ההנהגה לידי הרב הנ"ל כבר הוא תקון גדול, כי הוא אדם חרוץ מאד, חכם מודרני וציוני והוא יטה את החלוקה לנתיב רצוי, שתביא תועלת לישוב הארץ וליהדות. אי אפשר שלא תשפיע ההנהגה הטובה הזאת גם על יתר הכוללים, לתמן גם בהם תמונים כאלה וגם הכולל הגליצי לא יוכל לעמוד לעולם בקרן החשכה, להיות למשל ולשנינה. אחרי הפסק ילך הועד החוקר מגליציא לאי לחקור "לדרוש מה חסר לכולל גליציא ונסוה, שלא תהיה הנסיעה הזאת לצאת ידי החובה בלבד, אלא תביא באמת ברכה כמעשה הצדקה. וזה אפשר רק אם יתפרסמו לא רק פרטי ההכנסות, כי אם גם פרטי ההוצאות, למנוע לעו וחשד.

של החרדים בא"י, שלש פעמים בשבוע, מתוכנה גם כצורתה וגם בתכנה. כמערכת משתתפים סופרים מומחים, בכל גליון ישנם מאמרים פובליציסטים ערוכים בטעם ובהגיון, מאמרים מדעיים טובים ופיליטונים וכלה עושה רושם של עתון אירפי. החרדים בא"י עומדים איפא למעלה מאחיהם בחו"ל.

החכמה רומנית באוסטריא. כועד התקציב של הפרלמנט האוסטרי התאוננו הנוצרים-סוציאלים על מלוא כל כה"ם בתלמידים יהודים ובעזרת האשכנזים "החפשים כדעית" הצליחו, להחליט החלטה. שהממשלה נדרשת, לדרוש על מספר התלמידים היהודים בכתי הספר התיכוניס ביחוסם אל מספר התלמידים הנוצרים לפי ערך מספר היהודים בכלל בתוך יושבי הארץ ולהודיע תוצאה הדבר את הפרלמנט. תכלית החלטה הזאת מוכנת לכל. זהו הצעד הראשון להגביל את מספר התלמידים היהודים ככה"ם התיכוניס כמו ברוסיא. אמנם ערך מעשי אין להצטרף הראשון הזה, כי לא בהועד תלוי הרבר, עוד צריך הדבר לכוא לפני הפרלמנט הכללי וגם אם אפשר היה למצוא בשבילו רוב גם שם עדיין אינו יותר מהחלטה ריקה ולא הוק והממשלה לא תוכל לשים לב לה. כי היא מתנגדה לחקי הממלכה. אבל ככל זאת מרגיז הדבר, כי אפשר היה להחליט החלטה כזאת נגד החקים. אם גם רק לשש דמונסטראציא, להראות ליהודים כי יתרים הם, כי למשא הם לע"ע הארץ, כי עין העם רעה בהם, כי השכלתם ושאיתם למרע הן כצנינים בעיני אדוני הארץ. והדבר מרגיז ביותר, בראותנו, כי לא נוצרים סוציאליים לכדם הם בעלי החלטה, אלא גם צירים מן האשכנזים החפשים מסכמים להם. האשכנזים הראו איפא, כי שווי זכות היהודים הוא בעיניהם כמעית, שהם רוצים לתקנה, אלו היתה היכלת בידם. זהו אות הזמן, המעורר כל יהודי לשימת לב, אף את אלה המתנגדים ללמודי חזק ואף אלה הרואים בהתרחקות כל בני היהודים אל תוך כהים התיכוניס והגבוהים כשמות צבורי, כשחצנות יתרה, כנזק סוציאלי וכמביאה מחלה ומות לכמה נערים, שאינם מוכשרים לזה. על זכויותינו מתחילים לערער, איננו איפא אזרחים שוים לאחרים בעיני עם הארץ. גולת משפטנו, שהתנהגה עד כה רק בערמה וכסתר ע"פ כמה אמטלאות ועכ"פ כמעט בושה לעבור על הוק, מפכלה מעתה צורה מוחשת, העם מתרגל לדרוש בגלוי בשול החוק בדבר זכויותינו. ולא חנם התאחדו כענין הזה כר צירי היהודים (חוץ מהסוציאליים, אף שגם הם נבחרו ע"י יהודים): ד"ר שטראוכר, ד"ר נבל, שטנר, ד"ר מאהלר, ד"ר לונשטיין, ד"ר סולישר, ד"ר גולד, גאל ד"ר גרום, ד"ר אפנר וקורנדא וערכו ביחד מחאה בפר-למנט נגד הפשע הזה בחקי הממלכה. וכאספת עם יהודית גוין. הביעו כל היהודים מחאה עזה נגד הכנסת מעשי רוסיא לאוסטריא.

בחדר. הירשלי: תמיה לי, הלא במצרים זרקו את כל הילדים אל היאור או שקעו בכנין, אם כן מי שאל את ארבע הקושיות בליל פסח? — בער לי: בודאי שאלו אלה הילדים ההולכים מהם בכל שבת הגרול למצרים. — הירשלי: ומנין לך שאת אלה לא זרקו אל היאור? — בער לי: הלא תראה כי אתה חי...

מפני החג לא יצא הגליון בשבוע הבא. גליון י"ח יצא ביום ו' פ' קדושים. והגנו מברכים את הוראינו וסופרינו בשמחת החג.

נצח ישראל.

המנון

ערפלי הקדומים
עוד פשו הקאומים,
עוד עבדו ארקים, סגרו לאבנים,
עוד נתנו האבות עמ מוקד בנים,
בַּעֲקֵמָה בְּקֵהֶם —
וּבְנִשְׁמַת אֲבֵרָהֶם

או נצנץ בשחר ננה האר
קעמו ישראל.

ממשקת נבריה
שעבדתנו בצדיה.

רמקנו בחמר, בוססנו ברפש.
הנויה נמאסה, נדקחה הנפש -
ועל הרב הצחיה
או נדלק השיח...

או נצנץ בשחר ננה האר
קעמו ישראל.

במדבר הנורא

נחנו בקי מורא

המנהיג הפלאי, במקאך מנבקים,
אל סיני השמים, הר האלהים -

ובתמרות העשן

בעתר הכבשן

או נצנץ בשחר ננה האר
קעמו ישראל.

בארץ הברוכה

ישבנו במנוחה.

ואם השבו עינינו מננהות התבל
ויבא בשואה תקרן, האבך -

או קמו גבורים

ונביאים ומורים.

או נצנץ בשחר ננה האר
קעמו ישראל.

נהרסו השתות

הנאון, המשוש.

המקדש מפלה, התורה נשרפה,
ובת ציון בנזקה, משואה נסחפת -

ובנה נסתר

בבנה נשאה.

או נצנץ בשחר ננה האר
קעמו ישראל.

במהמת הגולה

באפקה הגדולה -

זה רודף אור מתעה בכצה השחורה.

זה נואש מפקר, הוי למה אעורה? -

ועל ציון מה יאיר?

אור חדש, אור בקור,

וינצנץ בשחר ננה האר
קעמו ישראל.

בודפסט משה ברון.

יציאת מצרים

על פי חשבונות מלכי כנל ומצרים.
מאת אהרן מרקוס.

"האמת היא בדרך". הקריאה הזאת של וילא
כמשפט דרייפוס התאים היטב למהלך חקירת התנ"ך
החדשה, הנמלטה מזוקשי בית המדרש שבנמינג
ותלמידיו, אשר שמתם לעקר את הכל באמצעות
חכמה מזויפת עושה מלאכת המיסיון, להדיח את אלה
מיהודי המערב, העומדים עוד בקשי ערפם ונאמנים

ליהדות למרות הלחץ והכינוי, המינכר אלג. צייטונג
הביאה בהוספה הספרותית טאמר בשם "הזמן המרוק
של מלכות חמורבי", שקבע המומחה בכתבי אשור
ל. וו. קינג מהמוזיאום הבריטי בבריטניה של
מלכי כנל בהאמה לתורתנו, נגר אפרט, שקבע את
זמן אמרפל (חמורבי) בשנות 2394 - 2339 לפני
ספירת הנוצרים וגם נגד הומל, שקבע זמנו פעם
1947 - 1892 ופעם 1772 - 1717. לקביעת זמן
חמורבי, כן באר קינג, יש חשיבות גדולה לזמי
התנ"ך, לקבוע זמן אברהם וזמן יציאת מצרים, שהיה
ע"פ התורה העברית (לפי קינג במעור) תרמ"ה שנה
אחרי בוא אברהם לכנען ולפי הרגום השבעים ותורת
השמונים רק ת"ל שנה. עתה נלה קינג יוחות חרשים
בכנל, החרותים בכתב היתדות, אשר לפיהם מלכו
מלכי כנל מבית המלכות השני בזמן אחר עם המלכים
מבית המלכות הראשון. על פי זה נגרעו משנות
מלכי כנל שש"ח שנה וחמורבי מלך במאה העשרים
לפני המספר הרגיל.

המסקנה הזאת יוצאה גם מחקירת הפרופסור
א. פבל מן האוניברסיטה הפנסילוונית ע"י לוח כבלי
הנמצא שם. להבנת הענין עלי לבאר:

עד החפירות החדשות לא היו לנו מקורות
לדברי ימי הכנלים מלבד בירואי (כהן יוני של האליל
בל), החושב תשעה בתי מלכות עם קב"ה מלכים,
שמלכו בכנל אלף ות"א שנה עד חרבן כנל ע"י
כורש. בחפירות, שנעשו בחרבות כנל, נגלו אוצרות
לוחות חמר חרותים בכתב היתדות, שנעשו בפקודת
המלך האחרון בכנל נבונר על פי לוחות ישנים.
בשעת חרבן כנל נשחתו הלוחות מעט, אבל זאת
נראה בהם, כי שנות המלכים מתשעה בתי המלכות
היו 1864 ולא 1401 כדברי בירואי. לפי דברי בירואי
היה אמרפל (ששמו משונה אצלו עד לבלתי הכירו)
בן דורו של אברהם, כדברי התורה. אבל לפי הלוחות
שנגלו עתה, שבם נכר דיטב, כי חמורבי הוא אמרפל
או אמרמובליט, אם המספר 1864 הוא נכון, יש
הכדל בין אברהם ואמרפל בהם"ג שנה. ודלימצש
שמח בזה, לסתור ספורי התורה.

אך כבר הוכיח הומל, כי סופרי נבונר טעו או
זיפו מתוך אהבת עמם. כי הראשון מהשעת הלוחות
כתוב משני עבריו ואין יודע איזה קודם, כלומר
איזה בית מלכות ראשון ואיזה שני. בית המלכות
האחד הוא מבני שם והשני מבני כוש, המביל שמות
משחתים מלשון אכד. מלכי הכושים הם: אנמא (מלך
ס"א שנה), קיאן (נ"ה), דמקיאיל (ל"ו), אישקי (מ"ה),
שונשי (כ"ז), גילקי (נ"ה), קורקל (נ"י), אדרא (כ"ח),
אקורול (כ"ו), מילם (ו') יאנאמיל (ט'). כלם י"א
מלכים, שמלכו בעיר ארך שש"ח שנה. המלכים מן
הצד השני הם בני שם ושמותיהם: שמואבי (מ"ו
שנה), שמואלו (ל"ה), צבו (י"ד), אפלטין (י"ח),
אמרפל (ל'), חמורגו (ל"ה), שמשו-ילונא (ל"ה),
אבישום (כ"ה), עמידיתנא (כ"ה), עמידונגא (כ"א),
שמשו-דיתתם (ל"א). כלם י"א מלכים, שמלכו שש"ד
שנה.

כפי הנראה העמידו סופרי נבונר את מלכי כנל
כראש ומלכי ארך העמידו אחריהם, כאלו מלכו
החתיהם. זמן קבוע אין שם, אבל אחרי שחרבן כנל
היה 539 שנה לפני המספר הרגיל, היינו בשנת ג'
אלפים רכ"ב לב"ע, א"כ התחיל בית המלכות הראשון
למשול 1864 קודם לזה, היינו בשנת 1359 למספר
היהודי והמלך החמישי אמרפל מלך מן 1470 עד
1440. אבל הומל משער, כי מלכי כוש הנ"ל מלכו
לפני מלכי כנל, א"כ התחילו מלכי כנל ממשלהם
בשנת 1359 לב"ע ואמרפל המלך החמישי מלך מן
1440 עד 1470. אבל אחרי שלפי השערת הומל
הכושים מלכו ראשונה, יש לגרוע מהמספר הזה 368
שנה, א"כ מלך אמרפל מן 1808 - 1838 לב"ע.
עפ"ז יש עוד הכדל בין אמרפל ובין אברהם בק"צ
שנה, אבל את זה יש להעמיד על חשבון מעיות
בליחות עצמם. כי גם בדברי הומל עצמם יש סתירה
במספר הזה. השערת הומל נתקיימה בחקירות שני

החוקרים הנ"ל: קינג ופבל. ויותר מזה הם מוכיחים
ששני בתי המלכות הראשונים, הכושי והשמי מלכו
בבת אחת, זה בכנל וזה בארך ושנותיהם נבלעות
אלו באלו וכל בתי המלכות ביחד לא מלכו 1864
אלא 1496 שנה. ולפי זה מלך אמרפל מן 1808 עד
1838 לב"ע.

לפי בירואי מתחילה מלכות כנל בשנת 1401
לפני חרבן כנל, בשנת 3222 לסה"נ, 1822 למספרנו
ואמרפל מלך 1903 עד 1933. ע"פ התורה נולד
אברהם 1948 ומלחמת כדרלעמר ואמרפל היתה
בשנת 2030. אבל הודעת בירואי קרובה יותר לגלוי
קינג מהשערת הומל. כי לפי דבריו אחרי המלכים
האגדיים שלפני המבול לברו המדיים את הארץ, וזה
אי אפשר, כי מדי לא נודעה בימים ההם, המריים
התחילו להתגלות בהיסטוריא ש' שנה לפני מפלת כנל.
הכונה בכבוש מרי היא בודאי על כבוש הכושים,
שמלכו איפא לפי בירואי לפני בני שם.

ודבר זה מהקיים ע"פ התורה. התירה מספרה,
שנמרוד הכושי יסד את מלכות כנל וממלכתו התפשטה
על ארבע ארצות: כנל, ארך, אכד וכלנו. וע"כ נקראו
כל מלכי כנל הראשונים "שר ארבעת כברתי" (מלך
ארבע ארצות). דעת קינג ופבל וגם השערת הומל יש
איפא לתקן, שבחלה מלכו מלכי כוש במאה שנה
גם על כנל, ואח"כ פרקו מעליהם בני שם את עול
הכושים והמליכו עליהם מלכים מבני עמם. אבל מלכי
כוש מלכו עוד בארך-יאכד וכלנו. מפני הסכסכים
במלוכה קמה ערבוביה בחשבון שנות המלכים
הראשונים. אך מתחלת מלכות הכושים עד שנת 3222
עברו 1401 שנה ומהן מאה שנה למלכות הכושים
הכללית שלפני מלכי בני שם. וכן נראה מרברי
התורה על ימי אמרפל.

היוצא מזה הוא, כי נבונר, מלך כנל האחרון,
סדר מתוך מקורות ישנים של אלפי שנים את דברי
ימי מלכי כנל, שראשיתם מגיעה עד לפני המבול
וע"פ מעות קבע את זמן אמרפל מאות שנים לפני
אברהם. הומל הוכיח, כי נחלפו הלוחות והגיע לשני
חשבונות שונים ע"ד אמרפל, שיש הכדל ביניהם
בק"צ שנה, אבל קרובים יותר לעדות התורה. קינג
ופבל גלו, כי שתי מעיות מעו סופרי נבונר, כי שני
הלוחות הראשונים הם מומן אחד והחלת המלכות היא
מאוחרת בשש"ח שנה. אבל גם חשבון קינג יש לתקן,
כמו שראינו, ונכון הוא רק חשבון התורה.

לחלק השני של דברי קינג, כי ע"פ התורה
ישנן תרמ"ה שנה מביאת אברהם לכנען עד יציאת
מצרים, יש להעיר: בתורה אין המספר תרמ"ה, אלא
המספר ת' של גלות מצרים, שע"פ המסורה התחילו
בלידת יצחק. המספר ארבע מאות ושלשים שנה,
הנזכר בספור יציאת מצרים הוא, כנראה מחשבון
שנות אבות משה, רק מספר סימבולי, כמו שהביע
החוקר החפשי לפסיוס, ומספר כזה היה רגיל בדברי
הקראונים.

עור כתב קינג, כי מינפתח מלך כצרים, שהכל
חושבים אותו לפרעה של יציאת מצרים, עלה על
כסאו ע"פ עד. מאיר בשנת 1234 לפני ספירת
הנוצרים. אבל גם אם נחשוב את רעמסס אביו לפרעה
של יציאת מצרים יתקיים המספר של התורה, שהמילו
בו החוקרים ספק עד כה. על זה יש לי להעיר, כי
הנוסח מרנפתח החת מגפתח של נוסח לפסיוס
ואחרים הוא מעות גמורה. כי השם מינפתח נזכר
בספר יהושע בתור מעין סמוך לירושלם (יהושע מ"ו
ט'). כי עד יציאת מצרים היתה ארץ כנען, ע"פ
כתבי מצרים, בפופה החת יד מלכי מצרים, מאו נצח
רעמסס השני את מלך החתים אצל קדש על נהר
ארונטס ואחרי כבישת אשקלון בימי אביו שת הראשון
אחרי שצר עליה כ"ח שנה. ואפשר שבימי המלחמה
נקרא המעין ע"פ איזו סבה על שם בן המלך מי
נפתח. זה היה לפני יציאת מצרים. היא היתה, לפי
הודעת כהני מצרים, בעת מפלת הדינסמיה הי"מ של
בית רעמסס, שאז אברה למצרים הממשלה בכפה
והתחילו מלחמות אורחים וחרבן במות. אז אכד ניר

למצרים בארץ כנען, וכבישה ע"י ישראל הוקלה בזה. לפסיוס הוכיח ע"פ מופתים אסטרנומיים, כי יציאת מצרים היתה באותו זמן הקבוע ע"פ סרר עולם ע"פ המסורה היהודית. רעמסס השני היה בלי ספק פרעה של העבודה הקשה של ישראל. כי נמצאו המון לבנים בפיתום התומים בחותמו. רעמסס מלך ס"ו שנה והיה בן גילו של משה ומשה שב מצרימה כאשר מת רעמסס. יציאת מצרים היתה איפא בימי מינפתח בנו. כל גוויות מלכי מצרים החנוטים הובאו ברלינה וביחוד נשארה בשלמות גוית רעמסס, אבל גויה מינפתח חסרה ואין לבאר זה רק אם נאמין לדברי הכתוב (ההלים קל"ו ט"ו), שגם פרעה עצמו נטבע בים סוף. מצבת האבן, שהוצבה לכבודו ונמצאת בלובר היא של פרעה אחר ואח"כ מחקו השם הראשון וחרתו שם מינפתח במרמה, להעלים מפלתו ובשהו, כמו שעשו גם בזמננו בצרפת, שאחרי מפלת נפוליאון הראשון העלימו בספרי דברי הימים בימי לואי ה"ח את כל מעשה המרידה ומלוכת נפוליאון ועשו אותו לשר צבאו של לואי.

לכן עלינו לוהר על ספור יציאת מצרים של בהני החתולים הקדושים במצרים, כי המה בכונה העלימו את כל המעשים, שלא לכבוד הם למלוכת מצרים, ולא ראינו זה בוראי אינו ראייה. (איוראעליט).

שיחות הסידים.

מאת צ. ה. רומדד.

מוציא הקב"ה חמה מנרתיקה ושולח לו את אביבו הנעים על הארץ, דהעיר את היקום מהרדתו לחדש פני הארמה.

ואלה זהרי חמה, המלאים זיו ומפיקים נגה, חודרים בעזות עצומה אפילו בעד שמשות חלוני הקלוז הדלוחות ושחלאה מכל מיני צבעים משונים נדבוק עליהן, וממפסים ועולים על הכתלים הכהים ועל הארונות וספריהם השחורים ומכריקים אפילו את בטן הענק הגדול שבמערב — את בטן התנור העגולה המנואלה והחלקה מחמת שחיקת ההתחממות של יושבי הקלוז. מסביב אחד השלחנות שאצל החלונות הפתוחים יושבים להם חסידינו; ר' אברהם ליב הזקן, ר' אפרים השחור, רפאל הגדול, ור' ישראל פישל "היושב" ונהנים "מריח הניחוח" הנכנס מבחוץ בהנאה מחוירת... והמה מזכירים חסדי ד' כי לא המנו, הזן ומפרנס הבל מביצי כנים עד קרני-ראם ואפילו מהם, מהבריות השפלות והנמוכות, שדי להם בפת חרבה, לוג חמין ושני צורות טבק מערב שבת לערב שבת, לא בלה רחמיו ומזמין להם תמיד איזה יאהרציט של איזה איש כפרי עם הארץ... או יומא דפגרא סתם, המשפיע להם צרכיהם הדלים, ועל כלם הוא מוציא להם את חמתו ממקומה ומחמם אותם בחנם ומאיר להם בלי מחיר רק במדת הרחמים...

"אָה... ממש ריח השדה אשר ברכו ד'..." מעיר ר' אפרים בשאפו ריח — ריח גן ערן ממש... — "ממש, ממש" — מחקהו הזקן בלעג — עתה אין עוד דבר, שיש בו ממש, מיום שאספה החסידות האמיתית אפסה הממשות. מיום שכבה נר ישראל וקדושו כבו מאורות השמים. הכל נלקה, הכל פסק: אין אור שמש ממש, אין אור לבנה ממש, אין אביב ממש ואין קיץ ממש, אין חמימית ממשית ואין התלהבות ממשית, אין שמחת יו"ט ממשית ואין קדושה ממשית; הכל פגום ונלקה, הכל היא רק מעין כביכול. הכל הוא מעשה שמן ר"ל, דק חקוי, כדי להטעות את העין... אָה אז היו ימים!..."

— בוראי היו אז ימים טובים! — קורא רפאל הגדול — אז לא היו לנו יסורים קשים מראגת הכנה לפסח, אז אכלנו סעודים וממתקים בחנם בלי מחיר. בי "מה אני בחנם אף אתם בחנם", היה מרגלא בפומיה "הוא" ז"ל, והוא היה זן ומפרנס אותנו תמיד בכל עת והיה עמל ויגע להקל מסנו היסורין. והיום? אהה! ימי הפסח כבר עומדים אחרי כתלינו ופה אין עוד מצות, יין ובשר ואפילו לכבוש מי-סלק לא יבלה

הפלונות שלי מחסר כסף. חי נפשי, כי לא אוכל להשיג מאין יבוא עזרי? ...

— שתוק! — מצוהו השחור — בלבך אך האות האכילה. הלא הבוש רפאל! אם אנחנו מספרים כבוד הרב ז"ל ומוזכרים בנענועים את העת המאשרת שמלפנים, אתה בא תמיד עם "ההיום" הארוך ועם ראגת מלוי החמר.

— גם אני הלא אך מתגעגע אל העת ההיא, שבה לקחתי חמשה זהובים תמיכה מעיה שבוע ממנו ז"ל... משיב רפאל.

— אתה קבלת חמשה זהובים? — מהמיה ר' ישראל פישל היושב ואני, שהיה עלי לשלוח בכל שבוע כסף לאשתי, קבלתי אך ששה זהובים? — וכמה, אתם חושבים. קבלתי אני, שהיה עלי לפרנס אשה וגם בנים חמשה? — שואל השחור.

— וכמה?

— רק שבעה זהובים. — עונה השחור בקצת הרעומה.

— שבעה הוא שקר — אמרי אינשי — מגחך ר' אברהם ליב.

— שקר? — מתמקף השחור — הלא פנקסו של ר' זינויל הגבאי פתוח, לך ועיין בו, כי שם נרשמים כל הסכומים, שכל אחד ממנו היה מקבל. הלא עורנו מונח אצל ר' אביש מאיר החזן...

— אבל התרמו, עונה גם ר' ישראל פישל חלקו, כי הזקן שלנו הארי שבחבורתנו ר' אברהם ליב קבל סכום כל כך יותר גדול מזה שלנו?

— אני קבלתי חמשה עשר זהובים לשבוע. אמר הזקן בלקקו בלשונו את שפתיו.

— הלא בפנקסו של ר' זינויל הגבאי כתוב מפורש שחור על גבי לכן: ר' אברהם ליב: עשרה זהובים לשבוע? ... מתקש ר' ישראל פישל לשאל בנגון הגמרא.

— לא קשיא! כאן לפני מעשה התרנגל ובאן אחר מעשה התרנגל, שהוסיף לו הצדיק ז"ל חמשה זהובים לשבוע, מהרץ רפאל הגדול את הקושיא העצומה. — מסתמא שרק אחרי מעשה התרנגל נתוספו לי חמשה זהובים לשבוע, הה אז היו ימים!...

— בודאי היו אז ימים טובים! אז אכלנו תרנגלי-הודו, שהינו יין משומר והיום אין לנו אפילו מצות ומי-סלק כבוש...

— רפאל! שוב אתה מתרעם על שאינך יכל למלא חומרך בדבעי? שמוות! יותר טוב כי יספר לנו ר' אברהם ליב את מעשה התרנגל, מציע ר' ישראל פישל.

ובלם: כן כן יספר לנו ר' אברהם ליב את "מעשה-התרנגל"... ובכן בהסכם כלם התחיל ר' אברהם ליב לספר...

כנראה לא כונו בספור הזה, שהכל כבר שמעו אותו כמאה פעמים ואחה, אלא כנגד משה'לי העלוי היושב לו סמוך לשלחנם ומקשיב לשיחתם בכונה עצומה.

— פעם אחת — מספר הזקן — עומדת לה אשתי ז"ל לפני פתח ביתי ומחכה לאכרות עוברות אל השוק, למכר את ממכרם, כי היום יום היריד הגדול שלפני פסחנו ופסחם להבריל. והנה אכרית נושאת תרנגל-הודו עוברת... מיד התחילה אשתי לעמד על המקח: כמה את רוצה בעד התרנגל הזה? — כך וכך... אפשר די כך וכך? ... בקצור: אחרי הירדת המוצר מצד הערלית והעלאתו מעט מצד אשתי נשתוו שתיהן ואשתי זכתה במקחה מכלי דעת, שאורב עומד לה על פתח בית הצדיק הקרוב לביתו...

אורב זה היה הרבנית, אשהו הרביעית של הצדיק ז"ל — בירוע הוא, שזו הרבנית הקמצינית צערה אותו ז"ל בתאותה הגדולה לקבץ כסף הרבה וע"כ לא זכתה לבנים כמו שלש הרבניות יעקדמות, שהשאירו אחריהן בנים צדיקים קדושי עליון. עיניה ולבה היו אך לבצוע בצע כסף ולכן בלילה בלילה היתה בודקת בבדיקה יפה את כיסי בגדיו ומאותן הבדיקות אספה הזן רב עד שאחרי פטירתו "הוא" ז"ל פתחה לה בגורליצה חנות גדולה של ברזל והיתה

מלוח כסף ברכיה. כן היתה עינה צרה תמיד ככסף התמיכה, שקצב הצדיק למקורכו העניים והיכח הוכיחה אותו המיר על זה מה שהסכ לו צער הרכה.

וזו הרבנית הקמצינית עמדה לה על פתח ביתה כאשר עברה הערלית עם אותו התרנגל-הודו. מובן מאליו, שהיה לה חשק לקנותו. אך מכיון שהתעקשה הרבנית ולא רצתה ליתן במחירו יותר משלשה זהובים וחצי הלכה לה הערלית אחרי שקלא ויפרא ארוכה. אז נצבה הרבנית על הסף, לראות שמא תחזור האכרית? ... אבל היא לא חזרה, רק הלכה הלאה עד שהגיעה אל ביתי... כיון שראתה הרבנית את הנעשה לפני פתח ביתי... מיד פרצה בועקה גדולה ומרה אל חדר הצדיק ובעם כפיר נורא נהמה על הצדיק הקדוש — כך ספר לי אחרי כן הנכאי ר' זלמן. "היו זולן, רוצח! לאלה החמסנים אתה נוהן קצבה! הה נבלה! גזל-מקח! כך הם מכבדים ומעריצים אותך אלה השנוורים אוכלי כסף! לאלה החמסנים הרעבהנים אתה נוהן קצבה, כדי שיוכלו בכסףך לגזל את מקח הרבנית שלך! ... הה נבלה! ...

ו"הוא" ז"ל דבר על לבה והרגיע את רוחה באמרו אליה, כי תיכף ומיד ישלח לקרא לי ולהוכיח אותי על מעשי.

מודעת זאת, ששלש מדרגות היו בעוגשין, שהיה הצדיק מעניש את עוכרי עברה: כשהיה מוכיח את העכרין בדברי כבושין והיה מוריד רמעות בדברו היינו יודעים בלנו, ששיב אין לו תקנה לההוא גברא ובודאי לא יוציא שנתו. ואם פתח פיו בקללה נמרצת, אז נהפכו קללותיו לברכות והעברות נהפכו לו לאותו חוטא לזכיות. ואם הרים הצדיק את קנה מקמרתו והורידו על שכם הרשע והכהו מכה רבה, אז היתה כל מכה ומכה, שהעביר "הוא" על בשרו, מוסיפה לו שנות חיים עשר וכבוד.

לפיכך כשבא שליחו ז"ל לקרא לי שאבוא אדיר והשלוח ספר לי את אשר קרה בחדרו של צדיקנו. כמעט שפרחה נשמתו. בפיך ברכים ובחלחלה-מתנים הלכתי הדרך הקצרה שמביתי לבית הצדיק. התחלתי לפשפש במעשי ולהרהר בתשובה, התפללתי אל ד' הטוב הרחום והחנין, שיתן לי רחמים לפני צדיקנו קדושנו, כדי שיענש אותי בענש הקל היינו בהכאה בקנה מקמרתו. וכמחשבותי כבר ראיתי את הרמת הקנה ונפילתו על שכמי בכח גדול... וכבר הרגשתי את המכות בורועי ובגבני... אבל מה גדלה השתוממותי כשנכנסתי לפני ולפנים אל חדרו... והוא בא לקראתי בפנים שוחקות וישאלני בחבה: "אברהם ליב! האמת הדבר, שאתה אוכל תרנגל-הודו?..." אז התחלתי לגמגם מלים אחרות כמו: "רבי, הרופא צוה עלי לאכל תרנגלי-הודו, כי חלש אני..."

— דום שיטה! נתן עלי בקולו, הראיהם, הוא אוכל תרנגלי-הודו ולי לא הגיד בלום! הבל צריך הצדיק לדעת. בי אם כן הוא הלא מעט לך עשרה זהובים לשבוע... זינויל! קח את הפנקס וכתוב בו: מהיום והלאה יקבל ר' אברהם ליב שלנו חמשה עשר זהובים לשבוע!...

הרבנית בשמעה אחרי כן את מוצא הדבר כמעט שנתפקעה מרוב חמה; אבל הנעשה אין להשיב. וזמן היום ההוא והלאה קבלתי חמשה עשר זהובים לשבוע...

— והתרנגל היה ערב לחכך מאד? ... שחק רפאל הגדול.

— אתה שואל עוד? לו יכלתי למעם בעת רק, מעם מעין זה? ...

והוא מוציא את לשונו הארוכה ומהלקק בשפתיו כמו שמעם התרנגל עורנו בפיו... "היו אז ימים!..."

לשמע הספור הנפלא התפרץ שחוק אדיר מפי משה'לי העלוי והמספר שתק מעט. ובחוצן כמו להכעיס עושה האביב בלהטיו מעשה קסמים. אור השמש מאיר בנעימות יתרה, ריח פריחה וצמיחה נודף מכל אפסים. ובא לו אותו ריח הניחוח ויחודר גם אל תוך הקלוזי ומהנאה את הבריות שבתוכו.

יבא לו אוהו אור המאיר לעולם כלו ונכנס גם אל הקלוזו ומפיה קרן הקוה בלבנות החשוכים האלה. — אה ממש ריח השדה אשר ברכו ר', ריח גן ערן ממש, אור שבעת הימים ממש, אה... קורא ר' ישראל פישל הירושב.

— ממש ממש הפשיה להיא נכרא, לועג לו הזקן, שום דבר אינו עוד ממש כעה! מיום שכבה נר ישראל וקדושו נלקו גם המאורות הגדולים שבשמים והכל נלקה, הכל נפנס, אפסה החסידות האמיתית ובלתה לה הממשיה. אין אור החמה אור ממש, אין אביב ממש ואין קיץ ממש, אין קדושה ממשית ואין מהרה ממשית. הכל ריק ופגום, הכל רק מעין כביכול, ריק מעשה שטן העושה גם הוא בלהטו, כן הוא רק חקוי, אבל אין בו ממש... אז היו ימים!

העמים העתיקים וישראל.

מאת מתתיהו מייזיש.
(המיתך)

מונים אותנו בחקים האלו, הונו אותנו בהם כימים העתיקים, לא הבינו את עמנו מעולם — מרגדיה נוראה של מעיות — באמת מדה שונה מרדו את ישראל מאשר את כל עמים האחרים. האנגלי של היום הוא בטבעו מתברל מכל העולם. ככל מקומות מושבותיו הוא עמל לקים את מהותו ככל קויה. אם מדורו כאלביון הגאה, במצרים, בסנים, בהודו, בארץ המצרי, בצפון אמריקה, באוסטרליה, בכל מקום, בין אם הוא הרוב המכריע ובין אם הוא רק מעוט חולף, הוא מרגיש את עצמותו, את ישותו הלאומית כמלוואה ואינו חולם להתכסל. להקרות את ההבדלים ולהסתגל לרוב. האנגלי הוא חזק my house is my castle, ביתי הוא ארמוני, ככל מקום שהבריטי תוקע אהלו שם הוא כופף את עם הארץ להשפעתו. עד כמה מגיעה ההתברלות האנגלית, נוכל לראות בערי רחצה הגדולות על הקונטיננט. כל העמים יוכרו שם להתערב כהים של "הפובליקום האינטרנציונלי" רק לא האנגלי, לא רק יוכר במראהו ולכושו, גם רבעי עיר הוא מיחד לו. לבל העמים החזקים יש נגוד להתכולל, היונים יסדו קולוניות ככל רוחות העולם ומימיהם לא נשמעו בדרוב. כקצת ארצות, באיטליה הדרומית וסיציליה ובימים מאוחרים בכל המזרח העירוני, קכלו הרבים צורת המעוט היוני. ה"כרכרים" היה כעד ההלני באמת הרבה יותר נכזה מאשר "הנוי" בעד היהודי, אף כימים הכי גרועים, כזמנים הכי חשוכים של ההתאכנות "הפוסקית". אלכסנדר הגדול, אליל חילו, הפסיד למרות כל נצחונותיו כרגע אהר את כל הודו וחשיכותו בצנאו, באשר בקש להשוות את הפרסים עם היונים, לחבר את המזרח עם המערב לצבור אחר. היוני בקש להתקים וככל עורקיו ושריריו התעוררה מחאה נגד זיוף ישותו. תרבות היונים לא היתה צפויה לאברון, לו נעשתה באמת הטמיעה. העיוני תרבות של האנגלים לא היו נמצאים בסכנה, אם היו מכטלים מעט את חודם הלאומי וככל זאת לא יוביח איש את דרכם על פניהם; להפך, מהללים את הכרת עצמם. והיהודים אשר באמת בקיומם היה תולה עודם מלא של מחשבות, אשר עוד היה צרך בהן להודיען בעולם הגדול היהודים שלמצאיותם היתה מטרה עולמית ולא פרמיות לאומית מצומצמת, העליהם היה להתמונג. לרתערב? בפלים למשפט הזה, אבל "מה שמותר ליופיטר אסור לשור" "Quod licet Jovi, non licet bovi", מה שיכול לעשות "עם של אדונים", זה נמנע "לנזע משנדרלה", ל"הפרים". להרוויים והסחופים והחלשים, איני רוצה להגן כלל בעד הצורה, שקבלה החקיות היהודית כהמשתלה הפרושיה. באמת יש בהקטנונית אשר כה הפרזה מרובה יותר מדי, עד אשר זוק בזה הרעיון העקרי, שבעדו נוסרו החקים, כי קשה לעשות תחומים כרינים. זה הוא מום הנמצא בכל ספר חקים ובכל עם הנוטה אחר פורמליות דינית. הנכרי, כפרט הרומי, לא הרגיש מעולם איזו עולה או שניאיה בהרדוקים המגזמים של חקי ישראל, כי הוא דיה בעצמו מורגל כזה. הרומי שמע בדיקנות חנונית את כל מנהג עמו ונשא ונתן בו ככל הרצינות שיש לו. בסוף המלחמה השנית של הפונים, התייעט הסנט

הרומי כאיזו צמחים ואכנים צריכים להשתמש הכמרים בחנינה הדתית בשעת כריתת שלום. כן לא פחות הרבו הרומים לדרקדק בימים "טובים" ו"בלתי טובים". המשורר הגדול אוכיריים מצא לנחוץ לכתוב עיר העניין החשוב (?), הוה, ספר שלם (Fasti). ההתדרקות הקטנונית בנגעים ואהלות" לא נראתה להרומי כלל בחור", אם היה מבקשה, אז היה מוצא אותה באופן הרבה יותר קריקטורלי אצל בעלי רת זרתוסטרה.

היהודים קבלו את תרבות היונים, הוקירו את חבמתם דברו בלשונם. היהודים לא נגו את הנכרים בעבור עכומויות, הם ראו בע"ז רק נתיים והמו את כל מאמצי כחם, להאיר את עיני ההולכים בטעות בדרכי שוא. וכאמת רבים מע"ז ספחו עינים לאור העולה מירושלים. רבים הגיעו לאצול חשיבות לתורת ישראל ומיסדה. ובמדה שהיהודים השפיעו על דנכרים, במדה זו גם המה בעצמם קבלו את השפעת הנכרים. לסגור דלתים בפני חכמה או אמנות של אינו יהודי, לא עלתה על לב יהודי. היהודי, אשר ראה באפוס, את תפארתה של השירה (כ"ר פ"מ) וידע לערוך את יפיותה של יון, קרא גם את משוררו פימנא (מלה יוגית משהש"ר פ"א) ושירים דברי פיוטים (ב"ר פס"ה). היהודי, אשר צפה בתורה את חכמת יון, קרא את בית הספר אסכולי (שמ"ר פ"ב) ואת ת"ח אסכולמטיקא דאורייתא (ש"ר פס"ד) או בצורה יהודית "אשכול" (סוטה מז). ופרשות התורה אפסמולי (ג"כ שם יוני) (ב"ר פס"ד). היהודי לא נסוג לאחור, אף מלמנות לפי חשבון דנכרים כרימי היו היהודים מונים לפי הלוח הרומי (י, התאריך היה למלכי יון (ע"ז מ). ושמו לכ למנין ימות החמה (יומא כ). אף בחוגים של מדברי איזו לשון שמית היתה שגורה מליצה "כיון שכא קלנרם" (אמ"ר פ"ז א') היהודי התאזרח בתוך הנכרים. להיהודי היה שוי-זכויות ולפרסים לא רחוקים נתעמר היהודי באיזו פקירות עירונית. אגריסם היה פרטור ברומי. בימות ריה"ג נזכר יהודי, שהיה סנטירה של עיר (ו"ר פל"ד). היהודים התעסקו גם בפוליטיקה כללית. נודע לנו שם דברן (רמור) יהודי מימות אוגוסטוס צציליום מן מלכטה. בשמותיהם היו היהודים כמעט תמיד רומים לנכרים. אף רוב תנאי א"י מבונים בשמות, שמוצאם כיון, אך למרות כל ההתרמות והשתוות הזו, שבין ישראל ליונים, לא יכלו להתחכר ולהעשות לצבור אחד.

היהודים לא היו מתחננים עם הנכרים. לא יבלו לאכול ולשתות עמם. נבלות וטרפות היו מונעות מלהתנאל. במשך הזמן הלכו ונתוספו איסורים וכפרט מעת שראו את האפשריות הנמלה להתבולל. כן אסרו חלב, פת, שמן וכו' שר עכו"ם (ע"ז לה"ה) וכן גם חומץ, מוריים, גבינה (שם כ"ט). שחיטת עכו"ם אסורה, אף אם היא עפ"י רין (חולין י"ג). עכו"ם לא ימול את ישראל (שם כ"ז); נכרית לא תניק את כנה של בת ישראל (שם כ"ז), אין מסתפרים מנכרי (שם כ"ט). אל לנכרי לגעת כוסו של יהודי, כי הוא מטמאו (מגלה י"ג), אף אם רק ידבר יהודי עם נכרי יכול הוא להטמא מן רוקו (יומא מ"ז). ובכדל כל ארץ העמים טמאה (שבת י"ד). ההתנדרות הזו היתה מיוסדת עמוק בדרכי חלוצי רת כמזרח.

ראש כל שמחות הנכרים היה התיאטרון והפרקס (צירוקס). היהודי לא יכול לקחת בו חבל. מה היה הפרקס, אצטרין שבו היו מתגוששים הגלדטורים אלו באלו עד הריגה או מה שהוא עוד יותר גרוע, היו הגלדטורים נאכקים עם חיות טורפות ומומתיים כמלתעותיהם. בעד הרומי היה הפרקס מנהג, שמקורו בדת עתיקה, ענן של סודיות כסה אותו. אצלו, כמו אצל האטריסקי והגלי, נחשבו הנדרנים כהתאבקות הזו למתקרבים לנשמות גבורי עולם. על ככרות שרי צבא גדולים היו מזדווגים החרוצים באנשי צבא אלו לאלו ונופלים חלל, ככפרה להמנים של המת. באופן היסטורי נתן הרומי להצטרפ. אין אדם מספיק להחלף כליל מעברו. והיהודי ראה בהקדסם אכזריות נוראה דהשליך אנשים לטרף לחיות פראות, רק למען עשות חיון נעים לאחרים (Antt XV 8) הוא לא יכול למצא במשחק כזה ענג. רגשו המוסרי היה גבוה יותר מדי. רק אם היה ליהודי מטרה חברתית, להגיד עדות

1) Vogelstein & Rieger: Geschichte der Juden in Rom I 70.

לאשה, אם בעלה נהרג שם בחמת הרומים, יש מעט להליכתו שמה (ע"ז י"ח). מה היה התיאטרון היוני? תכליתו היתה לפאר הגדות העכו"ם. אם ביון עצמה, ע"י אמנותם של המרגיקים הגדולים. השיג הענף הפיוטי הזה שיא גבה האפשרי, לא נתנה זאת להאמר עיר ארצות מחוץ להמטרופולין האטיקי. שם, כמו היום בהתיאטרונים של ערי השדה, מלבד העכומו"ת, היתה המגמה היחידה מפול בהפריצות. לא לחנם היו כל המשחקים בתיאטרון, אף בעיני הנכרי, אנשים בלי איזה רגש כבוד. שאינם הגונים לזכות בחקי האזרחים. אנשים העומדים תחת קרון האינפמיה. מה מינו של ת"ח, להבנם לבתי תיאטראות ולבתי קרקסאות? (מה"ר פ"ב ב'). בשורה א' עם בתי כסאות ומרחצאות מנה היהודי את התיאטרון (שם מ"א ז') ולכן מתפאר היהודי, אשר לא הלך כתיאטראות וקרקסאות של עכו"ם (ע"ז יח); בתפלת ר"ן בן הקנה: "שלא שמת חלקי מיושכי קרנות (כרכות כ"ח); יש בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ב) "תיאטראות", כי הנגוד לבתי כנסיות וכותי מדרשות הוא התיאטרון והקרקס (ב"ד פס"ו) וכנסת ישראל מתהללת: "מימי לא נכנסתי לבתי תיאטראות וב"ק של עכו"ם (פתיחתא דאיכה ג'). לא המוסר כפ"ע של התיאטרון העיר את ההתנגדות, רק התכן השפל של ימות ההתנגות, היהודי אזה, ששרי יהודה ילמדו תורה בב"ת וב"ק של אדום (מגלה ו'). במשחקיו מוכרח היה היהודי לפרוש מן היוני. אמנם לפעמים היה היהודי המתפשר, בתי המשחק היו אצל העתיקים מקומות של אסיפות עם, ולכן כשהיה צרך חברתי, דפקחו על עסקי רבים התירו ללכת לתיאטרון והקרקס (שבת ק"ו).

היהודים לא יכלו לעבוד בצבא נכרי. בתור אנשי חיל עזו לב עזרו היהודים בימות החשמינאים את הרומים בתור לגיונות נבד לים; ביחד נמנע להם לעבוד. בשכת היה אסור להם לשאת כלי זין וככלל מאנו למטא איע הסאבלי נכרים, ומטעם זה היו מוכרחים הרומים לשחררם (Antt XIV 10, 9). במרם נתן להם השחרור, כקשו הרומים להענישם באופן קשה, ולא הועיד מאומה (I. c. XVIII 3). ההתנגשות הראשונה בזה היתה עוד בימות אלכסנדר. הלז צוה לאנשי צבא שלו, לכנות את מקדש כל בכבל, והיהודים שעברו כהילו, היו היחידים, שמאנו ונענישו בעבור זה, אבל לריק (Jos. c. Ant. I 22). דרך ארצם לא נתנו היהודים את הרומים לעבוד, בעבור ציורי ע"ז, שהיו על הגלם (I. c. XVIII 5). נגודים כאלה אל יהיו קלים בעינינו. עשרים שנה במרם התנצרה רומי, בשנת 803 לספה"ג, ררף הקיסר רומיצינוס את כל הנצרים, רס בעבור זה, אשר אנשי הצבא נצרים היו עושים את סימן הצלב בשעה שכמרי ע"ז היו מקריבים קרבנות. התברלות בצבא נחשבה לחתפרדות גדולה. היהודי, הודות לחקיו והשקפותיו, לא יכול לשאת מנן וקשת ביחד עם חברו האזרח הנכרי.

(עוד יבא).

בחול-המועד.

מאת ראובן פאהן -- האליטש.

"יום בהיר יהיה... חול-המועד-פסח נהרר כזה...". הביעה את התלהבותה האשה רבקה, כשנעורה על מטהה וברק קי-אור אלכסוני, שנתק מן השמש-האביבית ונהעה הנה דרך החלון, פוז מול עיניה ולטף את פניה. בהה שרה — נערה כבה עשרים — לא ענתה מאומה. פזורה היתה. עודנה עטיפה מעיל-רק, ושערותיה פרועות והולות בלי סדר לפני התאחדם לקוצה, וצריבות סריקה.

רגע וקמה האשה מעל מטהה, ממהרה להחלבש ומפקדת על שפחה לסדר ולהרר את פאר הבית, כי יו"ט היום.

"חיה"מ נחמד כזה! — היא מוסיפה בהסתכלה דרך החלון החוצה — נג, נג, כל העולם יסע... ארחים חול-המועדיים רבים יבאו..." ככלוהה דכריה שחקה מטוב-לב לבהה העומדת לפני הראי, בצדה אנן מים קרירים, ששפשה עתה כסאת צוארה עה כרי אדמימות, ולפניה מברשוה, מי-קולן, מסרקים ושאר תמרוקי הבתולות.

פני שדה התארמו קצה לשמע המלים, וברגע

זה הפיקה יפי-מבעי, שלא נפסל ע"י מלאכותיה. בלחיה זספיריים נראה אדם-ורירי כעין הסתמנות של בת-ישראל כישנית, והשערות המסוככות הוסיפו למראה יפעת-הפראות.

כן, היום יבא גם אל ביתם ארח... והארץ קרוב ביחוד לה — כי הנהו חתנה...

השניחה האם על סרור רהישי הבית וקשומו. שמיח חרש על הרצפה, סדינים חרשים על המטה, אלונטית מרוקמה על הקיר, וצעצעים של מווליקה על השלחן הקמנמן.

מביטה היא חליפות על הסדר שנעשה, מתעסקת ועיוורה, ועל הבת המתלבשת. בעיניה משתקפים שמחה ואשר. כמה הרפתקאות שבעה ער בי עלה למצא חתן מתאים כלבכם ולפי כבודם! עולם גדול, ויהודים — בלי עין-רעה-רבים, ובכל זאת מה קשתה הבחירה! אי-אפשר היה להסכים לאחד מהמון השרוכים, שהוצעו בשביל בתה. העולם נשתנה. אפשר למצא איזה במלך צעיר מאחורי התנור שבקליון, ויותר מאלה יש ממין ה"דייטשליך" הידוע; כל בחור מכיון ש"נתחר" הריהו לובש ציארון מעילו קצר, זקנו מנילח, שפמו מסולסל, וליהר ריקנות ישיב גם משקפים על עיניו — ובכר הוא אדם שלם, כלום יכלה היא — בתו של ר' צלאלי — לקחת חתן לבתה ממין זה? ומאידך גיסא הן צדקה שרה-לי שלה: בלום אפשר היה לתתה לאיזה חובש בית-מדרש, לאיזה במלך! — וכך נמשך הדבר. נערות אחדות נשא: בכר לאנשים, ורק בתה — שכל העולם הלא מברח להודות ביתרונה על כלנה — נשארה בתולה. נו, ברוך השם! נמצאה "תורה וסחורה" בפונדק אחד. עלם יפות, צורה יהודית, וגם — משכיל. הכל יתקנאו בה בודאי... הוא כמו שאומרים — מסוגל לר' ולאנשים. אדם משביל ומלומד וגם יהודי-דתי לכל פרטיו. לאו כל אדם זוכה לגדולה כזו...

"לבשי את השמלה השחומה. זו מתאימה לך", היא מיעצת את לבתה, שכלתה עתה את סרוקה. "ובי למה?... אינני רוצה..." מתעקשת שרה. "איך זה למה?... הלא בעוד שתי שעות יבא..." "ומה בכך? כלום מחויבת אני להתקשט בשבילך? ואלמלא כך — לא ירצה!..."

האם איננה רוצה לגרות עצמי בתה בבקר זה. כלל בידה, ששלות-הנפש מוסיפה ליות-חן לנערה, ומצאה לה תרוץ להתרחק עתה על מנת לשוב ולהמריץ את בתה, שהלבוש את שמלתה השחומה. שרה נשארה לבדה, נרגשת קצת מעצת אמה. בודאי... תיכף... כלום לא יחפוץ אחרת! כאלו צריך להתהדר בפניו? — לא, ב"ה יש גם לה שכל... צריך דוקא להתעקש עם גבר!

נגשת היא שוב אל המראה, לתקן מחלפה שמעל למצח. אנב נתקל מבטה כשמלתה שעליה... בן, השמלה, השמלה... באמת, אינה מתאימה בראוי... ברור שחסר פה דבר מה... אפשר תלבש אחרת? רק לא את השחומה... בשום אופן לא! כלום לא ירצה אחרת! וכי היא מתלבשת בשבילו? ושקועה בהרהוריה אלה היא נגשת לארון-הבגדים.

אחרי רגעים נכנסה האם, ועל שפתה מתראה גחוך-קל מתוך הנאה, שהבת לובשת שמלה אחרת, ודוקא את השחומה...

"כך, כך... — מנענעה האם בראשה — לשמלה זו מתאימה עוד עניבה על הצואר... את הלבנה עם נקודות-הארנמן..."

שרה הומה ומסננת ררך פיה: "המ... המ... די... די כמו שהוא... אפשר לא לכבודו — כשהיה באופן אחר?!"

אמה צוחקת במקום תשובה, באלו בטוחה היא שהצפור המנתרת הרגע ותסכים לאט לאט...

* *

רזמיה. סובבת שרה בחדרים, כשמלתה השחומה, בעניבה הלבנה, מקשיבה לרשרוש סרח-השמלה ונהנה מבכיאה שלה בעברה דרך המראה.

הלב הומה דודים... היא חפצה אמנם דיקא ב"דייטש" גמור, כולא אמה שעמדה לשמן. אך בדיעבד...

נו, השעון עצלן היום... נו, בעוד חצי שעה יבא המסע... מה לעשות בינתיים? הוי, שעמום... טוב לעיין כספר. בוחרת היא ספר בבריכה יפה, יושבת על כסא אצל השלחן, מניחה שתי ידיה כרחב לצדי הספר הפתוח, ורוצה לקרא... אבל מירי רצון איננה יוצאה... כן... יבא... בעוד מעט יבא... היא תחזוק להסתיר את רגשותיה... ואמנם לא יפה ומנומם, שנערה תראה אותה-רצון לבחור-לבת... רק "לא יפה" דבר בזה? נמנע הוא פשוט! חא, חא, חא, איזו שייכות יש בינה ובין אותו הבחור, שראתהו פעם אחת בשעת התנאים? —

בכל זאת — היא מתחרטת בלבה — צריך לקרבהו. משום כבודו בתור ארח — ותו לא. תצא אתו גם למייל ברחובות העיר... תהפקע שיינדל, מי-שהיתה רעותה... להכעים את גיטל ואת ביולה... תראינה והתמוגגנה מבעם ומקנאה...

איזו שעה עתה? חמש רגעים נפחתו מן חצי השעה... כל-כך משעממת הישיבה אצל השלחן... אפשר מוטב שם... והיא מהנפלת על הספה, מפשילה ראשה לאחורה ונשענת כמסער, ומחזיקה בידה את הספר... כה תשב — היא מחליטה — עדי באו. לבשיבא ימצאה בישיבה זו. כך נאה ויפה... היא העיין בספר, כאלו התעמק ברעיונותיו המפשטים, והעשה עצמה כלא-שומעת את באו, כי יגש הוא אליה... —

בטרם בלתה חצי השעה עמדה שרה בחדר הראשון הפונה לרחוב. מבעד לחלון ראתה מרבבה מביאה את חתנה...

"מה נחמד חול-המועד השתא!" קראה בהתלהכות לאמה.

כלנו מסבים. הישיבה בהסבה היא דרך חרות, אמרו רבותינו. לפי מושגינו בזמן הזה אין זה מובן כל כך. אבל יובן אם נשים לב למנהגי קדמונינו בימים העתיקים. הישיבה על הכסא לא היתה רגילה כל כך כמו בימינו. רק בימי הבינים התחילו להנהיג את הישיבה על כסאות לכל אדם. בימי קדם רק מלך, נשיא, שופט, מורה או אבי המשפחה היה יושב על כסא ונשען על נבו "דרך חרות", אבל העם לא ישב, בי-אם רבץ על הקרקע על מחצלות או יריעות או עורות. עוד בימי התנאים ישבו התלמידים לפני רבותיהם על הקרקע. וזה רק בשעת למוסם, אבל שלא בשעת הלמוד היו בני אדם רגילים לשכוב על המצע או הרשא, אבל הישיבה לנוח לא היתה נודעה. הישיבה הרבה מוזיקה לגוף, על זאת מעידים רופאי זמננו כלם וזאת ידעו הקדמונים היטב. וכן הכיעה הגמרא שלנו: "ישיבה שאין בה סמיכה עמידה הימנה" (כהובות ק"א). "ע"כ עבודה בישיבה בלי סמיכה, כמו שהיא רגילה בזמננו, לא היתה נודעה כלל בימי קדם; הקדמונים הרגישו באינסטינקט או ידעו מנסיון, כי ישיבה בואת מביאה מחלה לאדם. רק "כני חורין" בלומר שועים ושרים, בעלי משרות רמות וזקן-הבית ישבו, אבל רק כסבים. ובלילי פסח החיבה על בר אדם מישראל לשבת בהסבה כדרך "בני חורין". וזה שנאמר במשנה (פסחים פרק י' משנה א'): "ואפילו עני שבישראל לא יאבל עד שיסב", בלומר שלא ישכב על גבי קרקע בשעת האכילה, בדרכו בכל השנה, אלא על כסא ישב ובהסבה דוקא, כי בלי הסבה עמידה טובה הימנה. ובוה נכין את המכטא, כל נו מסבים". כי בכל ימות השנה רק אבי המשפחה והשועים יושבים מסבים. — עתה ישאל השואל: הלא בזמננו, שהבל יושבים על כסא בכל ימות השנה מהי הרבותא בפסח ולמה רק אבי המשפחה מכרח לשבת על המטה בהסבה. זה יובן בשנשים אל לב, כי כל מנהגי הסדר בפסח הם ע"פ נמוסי הקדמונים, אף שנוסף עליהם גם טעם לאומי, זכר ליציאת מצרים.

המצה האפויה בחפזון בלי מלח ושמירה ממחמצת, המרורים, החרוסה, הביצה, הקיטל — הכל כמו שנהגי קדמוני הקדמונים. כל אלה מרוממים ומחזקים בנפש היהודי את הזכר לימים הקדמונים ההם, שלכבודם

אנו חונגים את החג הנעלה. אנו רוצים להיות בשעה הנעלה הזאת רומים בכל לאבותינו ולזכור, כי לא את אבותינו וכו'. ולזה מועיל עוד יותר, שרק אבי המשפחה, כמנהג הקדמונים, מסב על המטה ולא שאר בני הבית, הם מסבים על גבי כסאות.

נכרים מתייהדים באונגרו. כמו שיש כרוסיא כתה דתית של מתייהדים, שקצת מהם עלו לא"י וחיים שם בתור אכרים במושבותינו, כן היתה כתה כזאת באונגרו המזרחית. שתיהן לא התיהדו ע"פ השפעה ישרה מצד היהודים, אלא המסורה פעלה עליהן שלא מדעתן. כי אבותיהם של אנשי הכתות האלה לפני אלף שנה החזיקו כיהדות, אף שלא היו מוצע היהודים. ברוסיא נודעו בשם כוזרים וכאונגרו אוואריס (עברים?). המה היו בידוע מושלי הארץ. יהדותם הקדמונה חזרה ונעודה כרודימנט קדמון ע"פ חוק האטוויזמוס. הקריאה בתנ"ך הספיקה להחזיר לדת ישראל ולקבל עליהם ענויים ולחץ וענשים בעבור הכרתם זו. הרבה סכלו המתייהדים באונגרו, שנודעו בשם שבתיים (שומרי שבת). אבל הרדיפות הועילו רק, שמאסו בדת הנצרית והיו ליהודים גמורים. אם גם כסתר ומעט מעט מהרו את דרכי חייהם, מנהיגיהם ותפלותיהם מכל שריד וזכר, שנשארו כידם מהדת הנצרית. כאשר השיגו היהודים בשנת 1868 שווי זכויות וחירות אמונה. מיד גלה שריד השבתיים בעיר Bözöd Ujfalu את צבועו האמתי והיו ליהודים ביד רמה, אף שע"פ החוק היה זה אסור להם עד שנת 1896. וראוי לתהלה שר הפלך כימים ההם, שהשתדל כעדם אצל המניסטר לדתות הבארוץ עמוש, לאשר את יהדותם. מענינים הם שירי התפלה שכתם בלשון המדיארית. כי הם ע"פ גזעם מדיאריס משכס הסקלר, מלבושיהם ומנהגיהם ויראת שמים אמיתית שלהם. יש אומרים, כי הכת הזאת מצאה את דרכה ליהדות רק ע"י הנצרות וגם הפרוטסטנטים היו מגיעים לדרך הזאת, לולא היה מורס נזיר קתולי, וע"כ נשארו כחצי דרכם והקדוויניסטים הרחיקו יותר ללכת וגם כל הפרוטסטנטים עתידים לפי דעתם להגיע אל היהדות, אשר רבים מהיהודים עצמם יפשעו בה. אם עתידים הנוצרים לשוכ או היהדות לא נוכל לדעת, אבל ברור הוא, שהמתייהדים לא הגיעו אל היהדות דרך הנצרות. אלא יהדותם הקדמונה חזרה ונעורה, ואם כאמת עתידים הנוצרים לשוכ אל היהדות או יהיה זה רק ע"י בני המורים, שגם אצלם יתעורר פעם הרודימנט היהודי כדרך אטוויסטי ויהיה כשאור שכעיסה גם לעמי אירפה, להחזירם לישראל הפושעים. הבורחים מן הדגל בשביל הנאה המרית, יהיו לנו איפא כזרע הנרכס בקרקע. להחזיר כבוא זמן התחיה מאה שערים.

מעמק לבי אכיע במו"ט ליד'י מר משה קאָרניר־ך לארוסו עם מ' רוזא עפשטיין מראברוט. ניסן היטנער — ראדומישל רבתי.

מקירות לבי הנני מכרכה כמו"ט את מרת פעשא שמלקס לארוסה.

ריזל הכנשמריט — פרמיסלא.

במו"ט הנובעת מעמק לכבי נגיש לירידנו מר מעני שפאין לארוסו את בת הגאון האבד"ק פרמיסלא. האחים ענגעלבערג — קראקא.

מו"ט, מו"ט לך ידירי מר וואלף ליכטינגער לארוסך! מו"ט להודיך!

חיים לערנער — מרנוב.

הנני מכרך במו"ט את רעי מר חיים זאב ליכטינגער לארוסו. יעקב לעוו — ראדומישל רבתי.

מלב נובע אהבה מכרכים את רעם לדעה מר חיים זאב ליכטינגער לארוסו את מ' מלכה פאבער מרנוב חבריו שלמה קעללער — אברהם בהנא.

אנחנו שלשת רעי מר וואלף ליכטינגער מכרכים אותו ככרכה מו"ט משולשת לבאו בבירת האירוסין. שלום קאסמען, פינחס שטראס, מענדל קורץ.

סדר"היום של הכונפרנציה "השחר" ברישא. א) הפתיחה. ב) כחירת יושב ראש וסגניו ג) נחיצת אורגניזציה ד) רוח ממאב האורגניזציה. ה) עתונות ו) אגיטציה ז) כחירת ועד מרבני עם ועדי הגלילות ח) הצעות שונות ט) אחרית דבר. העד המרכזי של הסתררות "השחר".

מודעה נחוצה לעוברי אורח.

אחכבר בזה להודיע לכל הנוסעים הנכבדים, כי העתקה את בית-מלוני, שהי' לי עד כה ברחוב מנישא, לביתי העומד ברחוב דאבראמילער-שטראסע נומר 3 אם מהאָר ומיום 4-טען נאָוועמבער הכע"ל יהי' איה"ה בית-מלוני שמה, פתוח בחדרים יפים ומרוחים נחמדים למדאה, וארוחתי ארוחת תמיד, הוי' ערוכה לפני כל העוברים ונוסעים דרך עירנו, במאכלי מעדנים ובכל מיני משקאות היותר טובים, ערבים לחיך טועמם, בנקיון גדול ובהכלית הכשרות, כאשר יעידון ויגידון עלי האורחים הנכבדים בעצמם, אשר בכר בקרו אותי עד היום, ואשר יבקרוני הלאה ברצות השם, והנני עומד הכן בכל עת לשרת את כל הנאים תחת צל קורתיה על צד היותר טוב ובאופן היותר מועיל.

משה ראטהמאן, האמעל עם רעסטוראציא
פרעמישלא, דאבראמילערשטראסע 3

M. Rothmann, Przemyśl, Dobromilerstr. 3
Hotel & Restauration.

שו"ב.

חתי האברד המופלג בתו"ש החו"ב בחד"ת שבבר הניע להוראה ויש לו עדים נאמנים מכמה גדולי הרבנים והוא שו"ב מומחה ואומן גדול בעסק שו"ב וגם ממוחסי הדור מבקש משרת שויב. הודיע להמציא לו משרה כזאת ימכל שברו.

Israel Goldmann, Germakówka.

בית מסחר הספרים

א. פויסט בקראקא.

יצאה לאור רשימת הספרים נומר 13 המכילה כל הספרות הישנה, כל מיני רומל וספרי למוד לילדים. בקרוב תצא לאור הרשימה נומר 14, שתכלול ספרי השכלה והרשימה נומר 15, שתכלול ספרי זינגן וחזיונות לתיאטר היהודי.

בהוצאת "אביב", ורשה.

יצאו לאור ונמצאים למכירה:

(1) הילד ספר למוד ראשית הקריאה העברית (בשרטה הקולית והטבעיה).

נדפס בשני צבעים. — מאת א. ליבושיצקי. מחירו 25 ק, עם משלוח 29; בכריכה 30 קאפ'.

(2) **עברית בכתב** (מתורה חדשה להוראת ראשית ידיעת השפה ועקרי כללי הדקדוק באותיות הכתב).

— מאת ד. שאצקי. — מחירו 25 קאפ'; בכריכה 30 קאפ' משלוח 4 קאפ'.

(3) **קורות העברים** היסטוריה מצוירה לבתי ספר ולמתלמדים, בליית 4 כפות גיאוגרפיות).

מאת ש. דוכנוב. — החלק הראשון של הספר הזה (ער תקופת פרס) נמצא למכירה ומחירו 60 ק. משלוח 10 ק.

כריכה פשוטה 5 ק. כריכה יפה 10 ק. כריכה מהודרת 25 ק. המשלוח כעד אכס' אחד מכורך 14 ק. מרקאות הפוסטה (ער 3 ר) מהקבלות.

הכתבת לבספים ולהזמנות.

Wyd. »AWIW«, Warszawa, Nowolipie Nr. 15.8.
באוסטריא-אונגריא;
L. Fortgang, Kaschau, (Ungarn).

בעיר ימים אחדים הופיע בהוצעת "היעד המחויי של החברה הציונית בבוטשאטש" החוברת

דער יודישער קלוב

מאת ציר בית הנכבדים

ד"ר היינריך גאבעל.

החוברה היתה כח 7-8 גליון, מכילה כל הנאומים והאנטרפלציות וההצעות של הצירים היהודים בבית המחוקקים, מעשהו של הקלוב היהודי להעלות ארוכה לעני עמנו על שרה האקנומיה.

כחלק הראשון סאת ליאון ובסלר יסופר רכרי ימי וזיהורים באוסטריה ביובל שנים האחרון ותוצאת ההתמוללות.

המחיר הנמוך 30 הלר, אשר קצבנו להחבורת יהן האפשרות לכל יהודי לקנותה. מבקשים אנחנו להודרו ולהזמין אצלנו את החוברת הנ"ל. ההזמנות ומשלוח בסף על כהובת

J. L. Schneier, Buczacz.

ספרים ישנים ועתיקים.

יצא עהה לאור קאטלוג נומר 3, המכיל ספרים ישנים ועתיקים, אשר הבאתי מארצות המזרח והוא המושך להקטלוג הקודם נומר 2, המכיל שני אלפים ספרים ובל אחד יכול לדרוש שני הקטלוגים ביחד.

J. Lipschütz
1 Tinch St. Brick Lare, London E.

שירי ציון מהדורה ג', המחיר 50 ה' קבץ מנגינות לנגן ולזמר המחיר 1 כתר. בתו'ל 10 ה' יותר לקונים 12 אָכס. 20% רבט — בסף מראש, גם כמרקאות — הכתבת:

Verein „Zion“ Nadwórna, (Gallzien).

הגמנוזים העברי כבוד.

בו לומדים התלמידים מלבד כל הלמודים שבכד הגמנוזות של הממשלה, גם תנ"ך ונפ"ת ומתחנכים ברוח התורה ויר"ש. תלמידים בעלי כשרון נעדה יבאו מיד אחרי הספח ויוכלו לנמור עד חדש ספטמבר מחלקה א'. לבית ספרנו הגמנוזים העברי נבקש מורה לשסות עברית, סולנית ורוסית, לסנות אל:

Leitung des jüdischen Gymnasiums
Ung. Brod (Mähren).

חידות ההגדות הנפלאות
ע"ד עשרת השבטים ופתרונו
מאת שמעון מנחם לור.

תכן הענינים: פתיחה. פרק א' סוד הסמבטיון כחור אות לקרושת שבת ב. הסמבטיון והרי החשך" ביחוסם להשבטים. ג. ההגדה על אדות "כני משה" ויסורה. ד. ממלכות ישראל בערב הרומית ובאפריקה המזרחית, ממלכות יהודיות של הכורים, התלויים והאווארים באירפה. ה. אלרד הרני וספוריו. ו. נפלאות עשה"ש מקימות ע"ו ערים נכרים, ז. מהות השבטים הנ"ל וסוד "שבט ינוס". ח. ממלכת ישראל באזוי החיכונה. (בשורת בנימן מטדלו). ט. בשורות ע"ד ביאה עשה"ש והמשיה. יכושח הסמבטיון. י. ממלכת ישראל כמרבר סהרה, יא. דוד הראובני ושליוחיו (ממלכת ישראל כמרבר ערב). יב. ממלכת ישראל כהודו (רכרי הימים של עשה"ש) ג. עקבות נרחי ישראל באזוי המזרחית ובאוסטרליא יד. ער-ראיה לכל הגדות. טו. אגרת נחמה מכני משה, אשר מועבר לנחר סמבטיון. טז. שבתי צבי ועשרת השבטים. יז. הגדה "היהודים האדומים" ויסורה. יח. יורים נוסעים לבקש את עשה"ש (מכתב רבנים אל בני משה). יט. עשרת השבטים והסמבטיון בחינוא. כ. עשרת השבטים באמריקה. כא. האנגלים — עשרת השבטים. כב. היפנים — עשרת השבטים. כג. בטול ההשערה החרשה, שהחבוללו עשה"ש כגוים. כד. פתרון החידה. כה. השבטים ומחלקותם בא"י ואופן גלותם. כו. יהודה וישראל גוי אחרי. כז. ישנים עשר שבטים בזמן הזה. כח. אחרית רבר.

כל הפרובלמות האלה התכאנה בחקירה מרעית הפשית, כהגרות כל הזמנים כענין זה תגלה מקורן ומחוקן, כל ההשערות תכנהנה, להעמיר את הרבר על אמתותו.

מחיר הספר 2 כהרים. — להשיגו ע"י הארמיניסטרציא, "המצפה" בקראקא.

ERSTES SPECIAL-HAUS von BCHTEN

GRAMOPHONE-PHONOGRAPH E

Engros & Endetail

JOSEF WECHSLER
KRAKAU und WARSCHAU
in Krakau, Grodgate 71.

רועיגע אויסוואהל פאן יודישען אונד העברעאישען לאטטען. — עכטער קאָנצערט-גראַמאָפאָן מיטרי מאַרקע „שרייבענדער ענגעל“ זאַממט 10 פלאַטטען נור 35 פּלאַרין. נייעמאַנד זאָל דייעע כעסטע געלעגענהייט פּערזוימען.

פּרייקוראַנטע עט הויפטפּערזויכניססע אויף פּער-לאנגען גראַמפּים אונד פּראַנקאַ.

שמע ישראל!

קנו אצלנו אתרוגים כגנינו שבמושבות בארץ ישראל, שהם האתרוגים המיוחדים בכשרותם שבכל העולם, העומדים תחת השגחת הרב הגאון הצדיק המפורסם רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א אב"ד דיפו והמושבות תוב"א.

חדלו למסר את כספכם לנכרים כעד אתרוגים מורככים ופסולים כידוע לכל העולם, שאסיר לברך עליהם.

ינסה נא מי מהסוחרים להראות בעובדות גלויות, כי נמצאים בעולם עוד אתרוגים בשרים מכלעדי אתרוגי אגודהנו „פרי עץ הדר“.

וכבר ידוע לכל, כי אתרוגנו הנם נם יפים ומהודרים עד להפליא ונמכרים באותו המחיר של האתרוגים הנכרים.

ושימו זאת על לבכם, כי ע"י העמל הזה יכולים להתקיים חמשת אלפים משפחות מישראל על אדמת ישראל על יגיע כפם.

דרשו נא מאתנו את החוברות וההעודות כגאנוני וגדולי ארץ ישראל, נשלח חנם לכל דורש ותוכחו באמתה דברינו.

אגודת "פרי עץ הדר"

מבעלי הגנים של האתרוגים הכשרים ממושבות אחינו בארץ ישראל.
Gesellschaft »Pri Ez Hadar«, Jaffa, Palästina.

ערפאָג גאַראַנטירט! איבערצייגען זיא זיך! פּערבעסערונג דער שטעללונג

בוכפיהורונג (אללע מעטאָרען) האַנדעלסקאַררעספּאַנדענץ דייטשע שפּראַכלעחערע, קויפּמ. רעכנען, האַנדעלסקונדע, וואַרענקונדע, נעאַ-גראַפּיע, שענשרייבען, וועלטגעשיכטע, סטעגאָגראַפּיע (אללע פּיסעמען) א. ז. ו. קאַנן יערערמאַנן אַהנע בעזאַג-דערע פּאַרקענטניססע אים בריעפליכען וועגע אונד אין קורצער צייט גרינדליך ערלערנען.

כיי גלויכצייטיגער טיילנאַהמע אין 4 לעהרפּעכערן, סטעגאָגראַ-פּיע גראַמפּים.

Kaufmännischer Fern-Unterricht!

Gründliche briefliche Ausbildung zum tüchtigen Kaufmann.

אַנפּראַגען נור געגען רעטורקאַרמע. פּראַפּעקטע א 35 העל. פּראַבערבעט א 1.20 קר.

Erstes commercielles Unterrichts-Institut. —
Abteilung für briefl. Unterricht

A. WEISSMANN, Podgórze-Krakau H-E.

מגון אשכנזי-עברי

Deutsch-hebräisches Wörterbuch

von Dr. M. Margel.

הנני כהכבד כזה להודיע, כי הוצאתי הקומיסיה של מלוגי מיר המ"ל ר' קדיין ותחת שמקחו היה מקודם 20 כתר אפשר להשיגו רק אצלי או ע"י אדמיניסטראצ'יא "המצפה" מהיום והלאה במחיר 12 כתר; אינני שולח מלני לשים אדם ביקפה (נאכנאהמע) וצריך כל דרוש לשלוח את המחיר מראש על פי האדרסה:

Rabbiner Dr. M. Margel

Požega (Slavonien).

— למו"ם הנחה הניגה. —

כיה כסחר הספרים שר

אברהם ראבינזאהן בסטאניסלוי

ממציא לכל דרוש כל ספרי "הושיה", "אחיאסף", "האור", "מיריה", "יכנה", "איראעליט" מווילנא, "אביב", כל מיני ספרי חנוך ולמוד חרשים ונס ישנים, ספרי השכלה החדשים ביבליותיקה עכרית 200 ספרים בעד המקח הנמוך 80 כתר, כל מיני ביבליותיקות לילדים, לכני הנעורים ביבליותיקה נצנים, פרחים, ככורים כל ספרי זרגון, ספורים, דומנים וחזיונות הכל במקח השוה. ווערמעד-וך אשכנזית — עכרית מאת ר"ד כרגל כמחיר הנמוך. חכרות, כתי ספר, כיב-ליותיקות מקבלים רכט הנון. קמלוג מפורט וגם כללי ישלח לכל דרוש חנם.

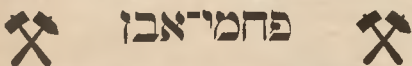
האדרסה:

Abr. Robinsohn, Buchhandlung Stanislau.

!! AUSVERKAUF !!

4 Paar Schuhe um 7 Kronen.

Durch Ankauf enormer Quantitäten in Schuhwaren werden nur durch kurze Zeit um Spottpreis abgegeben 2 Paar Herren- und 2 Paar Damen-Schnürschuhe mit stark genageltem kräftigem Lederboden, mit extrafeinem Lederbesatz, hocheleg. neuester Façon und stark. Grasse nach cm. oder Nr. Alle 4 Paar kosten blos 7 Kronen. Versandt per Postnachnahme. Umtausch gestattet, auch Geld anstandslos retour. — „Schuh-Exporthaus, Krakau“ Postfach 95.

ממכרות אשר בפרוסיה משלח

D. Goldstein, Oświęcim

HOTEL SPATZ

Krakau.

דען געעהרמען יודישען קויפלימען דער פראוויניץ כעעהרע איך מיך מיין אלג. כעליעכטע ניי דענאווירטע דעסמאראציאן אים אייגענעם הויזע, עקע דער באזיע-ציאלא אונד מעטהגאססע צו עמפעהלען. אים זעלבען הויזע האבע איך מיר אויך איין מיט אללעם קאמפארט אויסגעשטאמט-מעטעס האַטעל אייגענעריכטעמט. אייסערסט שמאקהאפטע שפייזען כהכלית הכשרות אללערליי כיערע, זעממליכע בעקוועמט-ליבקימען, כיללינע פרייזע.

Wyd.: { Naftali Hof. S. M. Lazer.

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer. Druktem S. L. Deutschera w Podgórzu

כשר רפסח

שומן צערעם

הוא שומן הצמחים היחיד הנכבש בארץ הזאת מאגוזי כוחוס בפבריה שלנו.

בומי הויקר ישתמשו כשומן צערעם, כי הוא כזול ואינו גרוע משימן און. כל המלאכה, מן כבישת גרעיני האגוזים עד העטיפה והמשלוח, עומדת תחת השגחה דתית מעולה ויש ערוכה נאמנה במעשה השומן על כשרותו בפסח. כי

== שומן הצערעם ==

שלני נעשה תחת השגחת הה"ג ר' שמחה פרענקעל מפאדנורוע.

Georg Schicht A. G. Aussig a. E.

Die besten und billigsten Uhren liefert KESSLER'S EXPORTHAUS, KRAKAU.

Prima Ankeruhr s. f. poss. Kette	K	2.—
Remontoiruhr	"	3.—
Roskopf Patentuhr	"	4.—
Mit Doppelmantel	"	6.80.
Schwarzstahl-Remontoiruhr, offen	"	4.—
Schweizer System Roskopf-Patentuhr	"	5.—
Registrierte Adler-Roskopf-Remontoiruhr	"	7.—
Echte Silber-Remontoiruhr, »Gloria«-Werk	"	8.40.
Doppelmantel-Metallula-Remontoiruhr	"	10.50.
Echte Silber-Remontoiruhr, System Roskopf-Patent	"	11.—
Mit Doppelmantel	"	13.50.
Konkurrenzwecker	"	2.90.
Doppelglockenwecker (2 Glocken)	"	3.80.

Für jede Uhr wird streng reelle, 3-jährige, schriftliche Garantie geleistet. Postversandt per Nachnahme oder Vorausbezahlung. KEIN RISIKO! UMTAUSCH GESTATTET ODER GELD RETOUR! Alljährlich werden von mir mehr als 50.000 Stück Uhren zur grössten Zufriedenheit meiner P. T. Kunden versandt.—Preiskurant gratis u. franko.

למנצה בנינינות!

ליום מלאה עשרים וחמש שנה להולדת הש"ץ המפורד והקומפוזיטור הנפלא מר יוסף ראזענבלאט, ש"ץ ראשי ללדת המכורג ומקודם כפרסבורג, יצאו אעור שני ספריו "הפלות יוסף" ו"זמירות יוסף". הראשון כולל עשרים וחמשה רעציטאטיאם, הנעשים כרוח ישראל-סכא, ומסודרים כאופן מורגני, והשני כולל חמשה קומפאזיציאנען קווארטעט. למותר יחשב להלל מננינותיו הנפלאות של הסחכר הזה, אשר הפריא את לב שומעיו כחקי השירה והזמרה בעודנו כן השע שנים כערים הגדולות כאוסטריא ובאשכנז, עד אשר כהיותו כהן שמנה עשרה שנה נתקבל לש"ץ ראשי כפרעם כורג וככן עשרים ושלוש נקרא לכהן ככהונת ש"ץ ראשי כקהל המכורג. מחיר "הפלות יוסף" 6 מארק, ו"זמירות יוסף" 4 מארק, להשיגם ע"י נאכנאהמע אצל המחבר

J. Rosenblatt, Oberkantor, Hamburg, Dillstr. 19.

צור בעאכטונג!

אום דאס נעערטע פ. מ. פובליקום פאר מינדערע קאהלע צו שיטצען, האכען וויר מיט אונ-זערען קאהלענהענדערען דיא פער-איינכארונג געטראגען, דאס ריעוע אייסשליעסליך פאן אינו יאווארו-נער קאהלע כעציעהען ווערען. ריעוע הענדלעד ווערען אן דען מירען איהרער געשעפטמלאקאלע אונזערע טאפעלן אנכרינגען. נור יענע הענדלער אלוא, וועלכע מיט אונזערען טאפלן פערזעהען זינד, האכען עכטע יאווארנער קאהלע.

A. Gross & Sohn, Krakau, ul. Pawia 7-9. Jaworzner en gross-Verkauf.

מכתבים ללמד

ערכתי לי שיטה שלמה ומסוימה להורות תלמידים את השפה העברית מרחוק עפ"י מכתבים. המתלמידים יוכלו לרבוש להם את השפה על נקלה ולבוא בה לידי שלמות בכל מקצועותיה, ברקודק, בכתיבה, בקריאה ובדבור. פרנספקט חנם. מכתב לדוגמא כתר אחד במרקאות.

שבח וואלקאווסקי
Krakau, Miodowa 9.

זרגון ולשוו-עבר

(למי משניהם היתרון?)

הספר הזה יפתור את השאלה האקטואלית עפ"י מופתים הסטורים ומדעיים, ולדוכרי-עברית יחיה ענין רב לענות בו. ראוי אפוא, שכל איש יהודי יקנהו, כי לאומי-מדעי הוא במלוא המובן. מהדורו כתר ועשר אנורות (1 K 10 h) וישלח חפשי.

להשיגו אצל המחבר והמו"ל:

M. J. HEILMANN

Podgórze, Józefinska 24.

גם אצל מוכר הספרים המפורסם:

L. Fortgang, Kaschau, (Ungarn)

דיא פיליאלע דער קאיו. קענ. פרוויליג. גאליצישען אהציען-היפאָמהעהענבאנק

אין קראקווא, דינגפלאטץ (עקע דער כרידערנאססע)

האט איינע

פארשום-האססע

(אייננאנג פאָן דער כרידערנאססע) ערעפֿאָנעט.

דיועכבע געוואָהרט אנליהען גענען רעווערס, ריקצאָהלבאר אין וואַכענטליכען, מאָנאָטליכען אָדער פֿיערטעליאָהריכען ראַטען.

לייהט אויך געלד אויף ווערטפאפיערע זאוי אויף זילבער, גאלד אונד עדעלשטיינע.